

Korpinen Eeva

VANHEMMAN KIINTYMYSKÄYTTÄYTYMISEN MERKITYS KIINTYMYSSUHTEEN
RAKENTUMISESSA

Kirjallisuuskatsaus
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2023

Oulun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkitys kiintymyssuhteen rakentumisessa
Eeva Korpinen
Kirjallisuuskatsaus, 41 sivua
huhtikuu 2023

Kiintymyssuhde on mielenkiintoinen ja monialainen aihe, jota tarkastelen käyttäytymisen näkökulmasta. Tutkimukseni on toteutettu traditionaalisen kirjallisuuskatsauksena, jossa olen käyttänyt tutkimuskirjallisuutta 1960-luvulta lähtien aina uusimpiin tutkimuksiin. Olen käyttänyt pääasiallisesti tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen pohjana John Bowlbyn kehittämää kiintymyssuhdeteoriaa, jonka määritelmiä ja asiasisältöjä olen verrannut uudempiin tutkimuksiin ja tutkimuskirjallisuuteen.

Käsittelen tutkimuksessani vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkitystä kiintymyssuhteelle, joka rakentuu lapsen ja vanhemman välille. Kiintymyskäyttäytymisen merkitys kiintymyssuhteelle on ollut aina hyvin merkittävää, myös uudemmat tutkimukset vahvistavat aikaisempien tutkimuksien ja kirjallisuuden tuloksia. Kasvatusmallit ovat kiintymyskäyttäytymisen havainnoinnin ja analysoinnin mahdollistajia. Kasvatusmallien avulla tarkastelen kiintymyskäyttäytymisen vaikutuksia ja merkittävyyttä turvallisen tai turvattoman kiintymyssuhdetyyppin rakentumiseen.

Tutkimukseni tulosten perusteella havaitsin vanhemman auktoritatiivisen kasvatusmallin kiintymyskäyttäytymisen muotojen olevan vahvasti yhteydessä turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiseen. Turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiseen korreloivat vahvasti autoritaarisen- ja sosiaalisesti epäkypsän kasvatusmallin kiintymyskäyttäytymisen mallit. Kasvatusmallit eivät kuitenkaan toteudu täydellisinä arjen tilanteissa, joten vanhemman kiintymyskäyttäytymisen mallin johdonmukaisuus ja jatkuvuus ovat suuressa osassa määrittämässä turvallisen- tai turvattoman kiintymyssuhteen rakentumista.

Avainsanat: Kiintymyssuhde, vanhempi, kiintymyskäyttäytyminen

University of Oulu
Early Childhood Education
Importance of parent's attachment behavior in attachment
Eeva Korpinen
Literature review, 41 pages
April 2023

Attachment is an interesting and multidisciplinary topic, which I will look at from a behavioral perspective. My research has been conducted as a traditional literature review, using research literature from the 1960s to the most recent studies. I have mainly used John Bowlby's attachment theory as the theoretical framework for my research and have compared its definitions and substantive content with more recent studies and research literature.

In my research, I discuss the importance of parental attachment behaviour for the attachment between child and parent. The importance of attachment behaviour for the attachment has always been very significant, but more recent studies confirmed the findings of earlier studies. Observational models of attachment behaviour have been developed to examine the effects and significance of attachment behaviour on the construction of secure or insecure attachments.

The results of my study revealed that attachment behaviours of the authoritative parenting model are strongly correlated with the formation of secure attachment, whereas attachment behaviours of the authoritarian and permissive parenting models are correlated with the formation of insecure attachment. The parenting models are by no means perfect, so the consistency and continuity of the parent's attachment behaviour model plays a large role in determining whether the attachment relationship is secure or insecure.

Keywords: Attachment, parent, attachment behaviour

Sisältö

1	Johdanto / Introduction	5
2	Kirjallisuuskatsaus ja tutkimusaiheen valinta	6
	2.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite	7
	2.2 Kirjallisuuden rajaaminen ja analyysi	8
3	Teoreettiset lähtökohdat	10
	3.1 Kiintymyssuhde ja kiintymyssuhdetyypit	11
	3.2 Vanhempi	15
	3.3 Kiintymyskäyttäytyminen ja kasvatustallit	16
4	Vanhemman ja lapsen kiintymyssuhde	19
	4.1 Kiintymyssuhteen moninaisuus	23
	4.2 Vanhemman kompetenssi luoda kiintymyssuhdetta lapseen	24
	4.3 Kiintymyssuhteen rakentumisen ristiriidat	25
5	Kiintymyskäyttäytymisen merkitys	28
	5.1 Turvaton kiintymyssuhde ja kasvatustallit	29
	5.2 Turvallinen kiintymyssuhde ja kasvatustallit	32
	5.3 Kiintymyskäyttäytymisen monet kasvot	33
6	Pohdinta	35
7	Luotettavuuden ja eettisyyden näkökulma	37
	Lähteet	40

Johdanto

Kiintymyssuhde, vanhempi ja kiintymyskäyttäytyminen ovat tutkimukseni pääkäsitteet, jotka juontavat juurensa kirjallisuuskatsaukseni inspiraation lähteeseen eli kehityspsykologi John Bowlbyn (1977, 1988) teoriaan kiintymyssuhteesta. Kiintymyssuhdeteoria toimii pohjana tarkastella vanhemman käyttäytymisen vaikutusta lapsen kanssa solmittavaan kiintymyssuhteeseen ja sen rakentumiselle. Kiintymyssuhdeteoriassa on erilaisia merkityksellisiä tekijöitä kiintymyssuhteelle esimerkiksi käyttäytymisen ulottuvuus ja merkitykset. Tärkeää kirjallisuuskatsauksessani on huomioida lapsen ja vanhemman vuorovaikutteinen suhde toisiinsa, jossa käyttäytyminen on vahvana määrittäjänä ja ohjaavana tekijänä kiintymyssuhteen näkökulmasta (Hautamäki, 2001; Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 39–40, 178).

Lapsen terve kasvu ja kehitys on näkynyt keskusteluissa jo hyvin pitkään, joka puhututtaa edelleen. Lasten elintavat, kasvatus, kasvuympäristö ja niiden vaikutukset muun muassa mielenterveyshäiriöihin ovat puhututtaneet eri asiantuntijoita yhteiskunnallisissa keskusteluissa, joka nostaa tutkimusaiheeni hyvin ajankohtaiseksi. Tutkimukseni merkityksellisyys yhteiskunnallisesti nähdään tutkimustiedon hyödyntämisen mahdollisuuksina arkeen. Arkeen soveltuvalla tutkimustiedolla pyrin lisäämään ymmärrystä lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen lähtökohdista. Lapsen kehityksen yksi peruspilari eli kiintymyssuhde on lähtökohta, jonka mahdollistajana toimii vanhempi.

Kirjallisuutta ja tutkimuksia kiintymyssuhteesta on paljon, mutta ne keskittyvät vahvasti lapsitutkimuksien näkökulmaan, kun taas vanhemman käyttäytymisen roolista kiintymyssuhteelle tutkimuksia on vähemmän (Tamminen, 2001, s. 238). Tämä ohjaa tutkimaan vanhemman kiintymyskäyttäytymistä kiintymyssuhteen rakentavana osana, joka antaa samanaikaisesti mahdollisuuden tarkastella lapsen kehityksen lähtökohtien kompleksisuutta ja vanhemman toiminnan merkityksiä kiintymyssuhteen rakentumiselle (Bowlby, 1988; Fonagy, 2001). Tutkimustani voidaan hyödyntää ymmärtämään vanhemman käyttäytymismallien vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen. Pyrin erityisesti luomaan ymmärrystä käyttäytymismallien vaikutuksista lapsen terveen kehityksen turvaavalle kiintymyssuhteelle (Bowlby, 1988; Sinkkonen & Suhoonen, 2008, s. 117). Tutkimukseni arjen kontekstisuus ajaa aikaisempien tutkimusten luonnollisten tutkimusmetodien ja tutkimusten tulosten valossa, minulla on mahdollisuus tarkastella tutkimuskysymyksen dilemmaa oikeassa luonnollisessa kontekstissaan vanhemman kiintymyskäyttäytymisen näkökulmasta (Metsämuuronen, 2005, s. 228).

2 KIRJALLISUUSKATSAUS JA TUTKIMUSAIHEEN VALINTA

Toteutan tutkimukseni traditionaalisen kirjallisuuskatsauksena eli kuvailevana kirjallisuuskatsauksena (Salminen, 2011). Salmisen (2011) mukaan kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen kuuluu laajat aineistot ja ilmiön laaja-alainen kuvaileminen, jotka tarkentuvat tutkimuskysymyksen selvittämiseen ja teoreettisen viitekehyksen mukaan, tutkimuksen edetessä (s. 6). Mahdollistan tällä tutkimusmetodin valinnalla tutkimusaiheeni monipuolisemman tarkastelun, jonka avulla pystyn syventämään ja vastaamaan tutkimuskysymykseeni parhaiten. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen valinta tutkimusmetodiksi ei ollut yksinkertaista, koska systemaattisen kirjallisuuskatsauksen valinta tutkimusmetodiksi olisi ollut myös mahdollista. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus rajasi mahdollisuuksiani tuottaa arkeen soveltuvaa ja kiinnittävää tietoa aiheesta (Salminen, 2011, s. 9), joka ei olisi ollut yhtä hedelmällistä kuin tutkimuksessa käytettävien aineistojen laaja-alainen tarkastelu tutkimuskysymyksen selvittämiseksi.

Kiintymyssuhde ja sen teoria herätti mielenkiintoni jo vuosia sitten. Olen siitä lähtien halunnut tutkia teoriaa ja sen ulottuvuuksia tarkemmin. Tutkimusaiheen valinta perustui vahvasti omiin kokemuksiini ja havaintoihini arjesta, jotka Valli & Aarnos (2018) nostavat tärkeiksi lähtökohdiksi, jos tutkimusaiheesta ei ole paljoa tietoa; tieto on yksipuolista tai se on hyvin pintapuolista (s.124). Teorian monipuolisuus ja kytkeytyminen arjen tilanteisiin on ohjannut tutkimukseni aiheen valintaa ja rajausta. Lähtökohtaisesti ajatukseni oli tarkastella lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetta hyvinkin laajasti. Aiheen täsmällisempää valintaa varten keskityin ensimmäisenä tarkastelemaan kiintymyssuhdeteorian isän John Bowlbyn teoksia (ks. Bowlby, 1988, 1997) kiintymyssuhteesta ja sen luonteesta. Bowlbyn teoksiin tutustuminen ohjasi ja raamitti ajatteluaani tutkimusaiheesta. Aiheen alustava raamitus kaikkien kiintymyssuhdetta käsittelevien kiinnostavien mahdollisuuksien keskeltä oli aluksi hankalaa lähtökohtaisen tutkimusaiheen kannalta. Paneuduttuani muiden tutkijoiden kuten Mary Ainsworthin teokseen (ks. Ainsworth, ym., 1978) kiintymyssuhteesta, aiheen täsmentäminen selkeni.

Kokemusteni kautta ja kiintymyssuhdeteoriaa käsittelevään kirjallisuuteen tarkemmin paneutumalla, tutkimukseni aiheen rajaaminen yleisestä kiintymyssuhteen tarkastelusta eteni tarkastelemaan vanhemman roolia kiintymyssuhteen rakentajana. Kirjallisuuteen perehtymisen ja kysymyksien herääminen käyttäytymisen vaikutuksista kiintymyssuhteelle vahvisti tutkimusaiheeni valintaa vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkityksellisyyteen kiintymyssuhteen rakentumisessa. Vallin ja Aaltolan (2015, s. 69) teoksessa, kuten myös Metsämuurosen (2015,

s. 37) teoksessa tutkijan tietoisuuden ja itseymmärryksen kehittyminen on tärkeää huomioida tutkimusta aloittaessa ja aiheen rajaamiseksi.

Tutkimusaiheeni koskettaa yleisellä tasolla hyvin monia kuten perheitä, mutta ennen kaikkea kasvatustieteiden ammattilaisia kuten varhaiskasvattajia. Aiheen mielenkiintoisuus ja tutkimisen tarve kiteytyy hyvin tähän tutkimukseen, koska pyrin luomaan erilaista ymmärrystä ihmisten kasvun ja kehityksen alkulähteestä eli kiintymyssuhteesta, joka on hyvin kompleksinen kokonaisuus. Kompleksisuutensa ansiosta kiintymyssuhteesta voidaan löytää monia dimensioita kuten käyttäytymisen osa-alue kiintymyssuhteen rakentavana osana. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla luon vahvaa ja monipuolista pohjaa ymmärtää vanhemman kiintymyskäyttäytymistä kiintymyssuhteen rakentavana palana, määrittäjänä ja ohjaajana (Bowlby, 1988).

2.1 TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUKSEN TAVOITE

Tutkimukseni tavoitteena on luoda luontaiseen kontekstiin eli arkeen kiinnittyvää tietoa vanhemman kiintymyskäyttäytymisen vaikutuksista kiintymyssuhteen rakentumiselle lapsen kanssa. Tutkimukseni tavoite mahdollistaa erityisesti uuden tiedon ja näkökulmien esille tuontia, joka on vahvasti kontekstuaalinen esimerkiksi varhaiskasvatuksen arkeen. Tutkimuksellani pyrin tuomaan uusia näkökulmia tarkastella lapsen ja vanhemman käyttäytymistä kiintymyssuhteen näkökulmasta, jotta erilaisia tekijöitä voitaisiin huomioida ja ymmärtää arjen tilanteissa. Kirjallisuudesta saatavaa tietoa hyödynnetään tutkimuskysymyksen selvittämiseksi, samanaikaisesti peilaten kirjallisuudesta hankittua tietoa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen monipuolisesti aineistojen puhuessa vastavuoroisesti keskenään.

Tutkimuskysymyksen muodostuminen alkoi samoin kuin aiheen valinta eli kiintymyssuhdeteoriaan tarkemmin paneutumalla. Tutkimuskysymys on muodostunut pitkällä aikavälillä, jolloin kysymyksiä, tutkittavia aihealueita ja mielenkiintoisia näkökulmia kiintymyssuhteesta on ollut paljon. Tähän tutkimukseen kysymyksen rajaus on tapahtunut arjesta saamieni kokemusten, teoriaan perehtymisen ja laajamittaisen pohdinnan kautta. Kirjallisuuteen perehtyminen, tärkeiden käsitteiden ja tutkimusintressieni kautta tutkimuskysymykseni luonne on saanut tarkemman muodon. Alustavasti tutkimuskysymykseni perustui yleisellä tasolla vanhemman käyttäytymisen tarkasteluun kiintymyssuhteessa. Tutkimuksista nousseiden käsitteiden kautta tutkimukseni nykyisen kysymyksen kannalta relevantimmaksi ja tarkentavaksi osuudeksi muodostui kiintymyskäyttäytyminen. Tutkimuskysymykseksi muodostui lopulta:

“Kuinka vanhemman kiintymiskäyttäytyminen vaikuttaa kiintymyssuhteen rakentumiseen?”

Tutkimuskysymys voidaan luokitella, tutkimusmetodi huomioon ottaen, ontologiseksi kysymykseksi (Metsämuuronen, 2005, s. 199). Tutkimuskysymyksen ontologisuus Metsämuuronen (2005) mukaan luokitellaan kysymyksen todellisuuteen kytkeytyvän olemuksen ja siitä saatavan tutkimustiedon perusteella (s. 199). Ontologiseksi tutkimuskysymykseksi määräytyi myös tutkimukseni tavoitteiden kannalta.

2.2 KIRJALLISUUDEN RAJAAMINEN JA ANALYYSI

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen raamit mahdollistavat tutkimukselleni selkeät tavat lähteä etsimään, tarkastelemaan ja analysoimaan aineistoja tutkimukselleni tarkoituksenmukaisella tavalla. Keskeisintä tutkimusta aloittaessa on löytää johtavat ideat ja intressit, joiden kautta erilaisten ratkaisujen, kuten aineiston rajaaminen on mahdollista (Valli & Aaltola, 2015, s. 71). Kirjallisuuden, aineistojen ja teoriatiedon lisääntyessä tutkimusaineiston rajaaminen johtavien ideoiden ja intressien mukaan muokkaa ja määrittelee muodostuvaa tutkimuskysymystä (Valli & Aarnos, 2018, s. 18). Kysymyksen muodostumisen prosessi mahdollistaa tarkemman aineistojen rajauksen täsmentyneen tutkimusaiheen mukaan.

Tutkimukselleni merkittävimmät aineistot ovat lähtökohtaisesti määräytyneet englanninkielisestä kirjallisuudesta, jotka käsittelevät vahvasti kiintymyssuhdetta ja sen teoriaa. Tarkemmin aineiston keruumenetelmäni alkutaipaleet alkoivat Bowlbyn (1988) teoksen ”*A Secure base. Parent-child attachment and healthy human development*” tarkastelulla. Teos ohjasi lukemaan ja havainnoimaan muiden tutkijoiden kuten, Ainsworth, ym., 1978, teoksia ja kirjallisuutta kiintymyssuhteesta, jotka ohjasivat edelleen tutkimusaineiston hankintaa.

Tutkimuksia kiintymyssuhteesta on paljon, jolloin kaikki siihen liittyvä kirjallisuus ei ole siitä huolimatta tutkimukselleni merkityksellistä. Tutkimuksessani tulee käyttää myös tuoreempaa kirjallisuutta, jolloin tutkimukselleni mahdollistetaan monipuoliset näkökulmat aiheesta suhteutettuna ja verrattuna vanhempaan aineistoon (Valli & Aaltola, 2015, s. 33; Metsämuuronen, 2015, s. 41). En nähnyt tarpeelliseksi karsia vanhimpia aineistoja pois tutkimuksestani, niiden teoreettisten lähtökohtien takia. Vanhimmat aineistot, kuten Bowlbyn (1988, 1997) teokset

kiintymyssuhteesta, ovat tutkimukselleni pohja, jotka antavat teoreettiset raamit lähteä tarkastelemaan aihetta uudempien teosten kanssa, mahdollistaen uuden tiedon rakentamisen vanhaa tietoa kriittisesti arvioiden (Valli & Aaltola, 2015, s. 133).

Vaikka valikoiduissa aineistoissa on kiintymyssuhteen rakentumiselle monia näkökulmia ja tekijöitä, ei ristiriitaisuuksilta välttytty. Bowlby (1988) ja Ainsworthin ja kollegoiden (1978) teokset erosivat huomattavasti toisistaan tiedollisen kritiikin näkökulmasta. Tutkijat kritisoivat teoksissaan toistensa ajatuksia kiintymyssuhteen rakentumisesta. Tämä aineistojen keskinäiskritiikki näkökulmana ja tiedon jakajana antoi hyvän lähtökohdan tarkastella eroavaisuuksia ja teorian kehittyneisyyttä uusimpien aineistojen kanssa. Nämä aineistojen kriittiset lähtökohdat ovat huomattavissa myös suomenkielisten aineistojen sisällöissä, joka vaati erilaisen tavan lähteä tarkastelemaan aihetta. Sinkkonen ja Suhonen (2008) viitattasivat paljon Bowlbyn (1988) ajatuksiin kiintymyssuhteen rakentumisesta ja hänen teoreettisiin määritelmiinsä. Toisin Ainsworthin ja kollegoiden (1978) tutkimuksia ja ajatuksia viitattiin kiintymyssuhdetyyppien näkökulmasta unohtaen teoreettisten lähtökohtien syvällisen vertailun. Teoriatiedon ja tutkijana oman tietoisuuden kehittyminen auttoivat rajaamaan ja löytämään tutkimusaineistot, joiden avulla pystyin monipuolisesti tarkastelemaan aihetta (Valli & Aaltola, 2015, s. 69).

Aineistojen rajaaminen tapahtui suurimmaksi osaksi kiintymyssuhdeteoriasta tutkimukselleni oleellisimmiksi nousseiden pääkäsitteiden *attachment theory, primary caregiver* ja *behaviour* eli suomennettuina *kiintymyssuhde-, vanhempi- ja käyttäytyminen* -käsitteiden kautta. Englanninkielisistä aineistoista nousseiden pääkäsitteiden kääntämiseksi käytin MOT-kielipalvelua. Käännösten avulla pystyin vertailemaan suomenkielistä aineistoista nousseita pääkäsitteitä ja niiden yhteyksiä, jotka helpottivat etsimään tutkimukselleni relevantteja suomenkielisiä aineistoja eri tietokannoista.

Englanninkieliset käsitteet olivat alustavasti aineiston keräämisen ja etsimisen lähtökohtana, jolloin käytin hakutermeinä *attachment* ja *behaviour*, koska ainoastaan suomenkielisten käsitteiden käyttäminen Boolean operaattoreilla tietokannoista ei osoittautunut toimivaksi tavaksi etsiä tutkimusaineistoja hakutermein *kiintymyssuhde* ja *käyttäytyminen*. Suomenkielisten käsitteiden käytön toimimattomuus aineistojen etsinnässä tuli ilmi tarkastellessa aineistojen lähdeluetteloja ja viittauksia, jotka olivat hyvin vahvasti englanninkielipainotteisia. Tästä ilmeni myös tutkimuksen painottuminen ulkomaille vahvemmin kuin Suomeen, joten suurin osa tutkimusaineistosta on englanninkielistä. Pääkäsitteet englanniksi ovat tutkimukselleni lähtökohta

ja siksi ne ovat tutkimukselleni relevantit käyttää aineiston haussa, mutta myös rajausten tekemisessä.

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Käsittelen seuraavissa kappaleissa tutkimukselleni tärkeimmät käsitteet ja niiden lähikäsitteet. Tutkimukseni pohjana toimii kiintymyssuhdeteoria, joka on John Bowlbyn kehittämä teoria tärkeästä emotionaalisesta suhteesta lapsen ja lapsen ensisijaisen hoitajan eli vanhemman välillä (Bowlby, 1988, 1997; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Kiintymyssuhdeteorian ollessa tutkimukseni pohjana on huomioitavaa teorian ja sen tutkimusten jatkuva kehitys, kontekstit ja monisäikeisyys. Teoriaa on syvennetty monien vuosien ajan muun muassa tutkija Diana Ainsworthin ja hänen kollegoidensa ansiosta (Ainsworth, ym., 1978). Teoria sisältää useita käsitteitä ja erilaisia tasoja lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen, mutta ennen kaikkea tutkimukselle tärkeitä käsitteitä selittämään myös vanhemman käyttäytymisen merkityksellisyttä kiintymyssuhteen rakentumiselle.

Määrittelen ja liitän aiheeseen oleellisia ydinkäsitteitä pääasiallisesti Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian käsitteistön kautta, mutta verraten niitä muiden asianmukaisten tutkijoiden teosten käsitteisiin ja lähikäsitteisiin kuten Mary Ainsworth, Peter Fonagy, Diana Baumrind, Hanna-Maija Sinkkonen, Eira Suhonen ja Liisa Keltikangas-Järvinen. Bowlbyn (1997, 1988) käsitteistö kiintymyssuhdeteoriam tarkastellessa on laaja, mutta yksipuolinen. Muut tutkijat Bowlbyn lisäksi ovat valikoituneet heidän spesifien asiantuntijuusalojensa kautta, jotka pohjaavat tietoon kiintymyssuhteeseen ja sen käsitteistöön. Tutkimukseeni tarvitaan muiden tutkijoiden käsitteitä ja tutkimuksia kiintymyssuhteesta, jotta pystyn löytämään olennaisimmat ja tärkeimmät käsitteet analysoimaan tutkimukseni tutkimuskysymystä. Teorian, siihen kytkeytyvien aineistojen ja aikaisempien tutkimusten valossa olen valinnut tutkimukselleni pääkäsitteet.

Käsitteiden määrittelyllä pyrin luomaan tutkimukselleni pohjan, jonka kautta tutkimus etenee johdonmukaisesti, tarkentuen tutkimuskysymykseen ja sen tekijöihin. Määrittelemäni käsitteet auttavat ja ohjaavat ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkimustani kokonaisuutena. Käsitteiden määrittely on tärkeää, jotta ymmärretään aikaisempia tutkimuksia ja pystytään niiden avulla analysoimaan saamiani tutkimustuloksia. Samanaikaisesti käsitteet ja aineistot yhdessä selittävät ja kietovat kaikki tutkimukseni osiot yhdeksi kokonaisuudeksi. Selittäen kuinka kaikki tut-

kimukselleni relevantit tekijät, kuten teoreettinen viitekehys ja aikaisemmat tutkimukset, vaikuttavat tutkimuskysymyksen avaamiseen ja syvällisen vastauksen saamiseen. Teoria, aikaisemmat tutkimukset ja käsitteet ovat ohjaamassa ja tarkentamassa tutkimustani, mutta myös tutkimuksen toteutusta, tulevia johtopäätöksiä ja yleistä kulkua (Valli & Aaltola, 2015, s. 65).

3.1 KIINTYMYSSUHDE JA KIINTYMYSSUHDETYYPIT

Kiintymyssuhde -käsite on hyvin laaja ja sisältää monenlaisia määritelmiä, mutta käytän pääasiallisesti psykiatri John Bowlbyn muodostamaa käsitelmää. Käytän Bowlbyn käsitelmää, koska hänellä on vahvasti vakiintunut asema kiintymyssuhteen kehittäjänä luoda käsitteistön pohjan ja määritelmät, jotka ovat käytössä tänäkin päivänä tutkijoiden määritellessä kiintymyssuhdetta. **Kiintymyssuhde** on merkityksellinen emotionaalinen suhde (*a state of being or feeling*) tai emotionaalinen sitoutuma (*emotional bond*), joka muodostuu lapsen ja lasta ensisijaisesti hoitavan aikuisen eli primaarin hoitajan (*primary caregiver*) välille hyvin varhaisessa vaiheessa (Bowlby, 1988; Fonagy, 2001, s. 9; Hautamäki, 2001, s. 18). Kiintymyssuhde ja kiintymyssuhteen laatu on perusta lapsen kokonaisvaltaiselle kasvulle ja kehitykselle, jonka kulkua ja rakentumista voidaan selittää, määritelmästä riippuen, erilaisin tavoin biologisena, henkisenä tai fysiologisena tapahtumana (Fonagy, 2001, s. 7; Bowlby, 1997).

Kiintymyssuhde nähdään usein vahvasti biologisena tapahtumana. Bowlby (1997) selittää kiintymyssuhteen biologista pohjaa eläinten kiintymisen eli biologisen tarveteorian kautta. Eläinten pennut syntyessään kiintyvät luontaisesti emoonsa, koska emo on ensisijaisesti turvan, lämmön ja tarpeiden kuten ruoan saannin mahdollistaja (Bowlby, 1997, s. 178). On havaittu samankaltainen kiintymisefekti ihmislasten ja äidin välillä lapsen synnyttyä, jolloin lapsi ”hakee” turvaa ja lämpöä äidiltään ensihetkestä lähtien. Toisin sanoen kiintymyssuhde on hyvin luontainen tapa lapsella hakea turvaa, lämpöä, huolenpitoa ja tarpeidensa tyydyttäjältä eli ensisijaisesti äidiltään (Hautamäki, 2001, s.18).

Biologisen tarveteorian merkitystä kiintymyssuhteen muodostamisen selittäjänä ei voida kiistää, mutta se ei ole ainoa selittävä tekijä kiintymyssuhteen rakentumiselle. Kiintymyssuhde on vahva tunneside primaarin hoitajan (äiti) ja lapsen välillä (Bowlby, 1988), joka rakentuu käyttäytymisen, reflektiivisyyden, sisäisten työmallien ja vuorovaikutuksen ansiosta (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 118, 123–124; Hautamäki, 2001, s. 23). Kiintymyssuhde rakentuu lapsen ja

primaarin hoitajan ollessa vuorovaikutuksessa, eikä ole vain biologisten tarpeiden tyydyttämisen luoma suhde (Ainsworth, et al., 1978, s. 9–10). Suhdetta luodaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa hoitajan ja lapsen välillä. Vuorovaikutus tarkoittaa primaarin hoitajan ja lapsen vastavuoroista huomiointia, joka ilmenee ilmeiden vaihtona ja kommunikointina äänin ja elein (Bowlby, 1997, s. 200).

Vuorovaikutus lapsen ja hoitajan välillä edellyttää tietynlaista käyttäytymistä, kuten eläinten pennuilla tarpeiden hakeminen emoltaan. Huomioitavaa kiintymyssuhteen käsitelmäritelmässä tämän tutkimuksen kannalta on kiintymyssuhteeseen kuuluvat lähikäsitteet *kiintymys tai kiinnittyminen*. Kiintymys- ja kiinnittymisen -käsitteillä kuvataan lapsen kiintymistä ja siteen luomista primaariin hoitajaansa eli vanhempaan (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 43–44). Bowlby (1997) näkee kiintymyksen lapsen tapana ja käyttäytymismallina varmistaa turva hoivaajaltaan (s. 179). Pieni lapsi kommunikoi itkulla hoitajalleen tarpeestaan, johon hoitajalla tulisi reagoida (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 117). Käyttäytymismallit -käsite tarkoittaa Hautamäen (2001, s. 27); Bowlbyn (1988, s. 126) & Sinkkosen ja Suhosen (2008, s. 118) mukaan sisäisiä työmallia (*internal working models*) eli tapoja toimia/käyttäytyä, jotka muodostuvat yksilön käsityksestä itsestään ja ympäröivästä maailmasta toistuvien kokemusten kautta. Sisäiset työmallit -käsitteenä selittävät pohjaa vanhemman reagoitiherkkyydelle vastata lapsen tarpeisiin ja samalla nämä vanhemman käyttämät sisäiset työmallit ovat sidoksissa lapseen. Sisäiset työmallit ja niiden merkityksellisyys vanhemman reagoitiherkkyydelle lapsen tarpeita kohtaan on riippuvaunen omien kokemusten luomista ajatusmalleista, kuinka tulisi tuomia erilaisissa tilanteissa (Bowlby, 1988, s. 129). Näin vanhemman sisäiset työmallit ovat vaikuttamassa lapsen oppimiseen erilaisten emotionaalisten kanssakäymisten käsittelyssä (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 119). Sisäiset työmallit ohjaavat käyttäytymistä, jotka ovat osa vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta, täten myös vahvana osana rakentamassa kiintymyssuhdetta.

Vanhemman käyttäytyminen ja vuorovaikutus ovat rakentamassa kiintymyssuhdetta lapseen, mutta kaikki rakentuneet kiintymyssuhteet eivät ole samanlaisia. Kiintymyssuhde emotionaalisenä suhteena lapsen ja vanhemman välillä on aina yksilöllinen (Ainsworth, Blehar, Waters & Walls, 1978, s. 7). Kiintymyssuhteelle ja sen erilaisille tyypeille on määritelty myös luokituksia, joiden kautta pystymme määrittelemään erilaiset **kiintymyssuhdetyytit**. Alkuperäiset kiintymyssuhdetyytit ovat Mary Ainsworthin vuonna 1970 Vierastilanne -tutkimuksen (*Strange Situation*) kautta määritelty (Ainsworth, ym., 1978), jotka ovat monissa teoksissa kuten Sinkkosen & Suhosen (2008, s. 118) ja Fonagyn (2001, s. 20) turvalliseen- ja turvattomaan kiinty-

myssuhteeseen. Kiintymyssuhdetyyppien määritelmiä on jatkojalostettu myöhempien tutkimusten kautta esimerkiksi Bowlby (1988, s.128) ja Lyons-Ruth ja kollegat (1999, s. 69) nostavat esille tutkija Mary Main, joka muodostanut tutkimuksillaan turvattomaan kiintymyssuhdetyypin määritelmään tarkennuksia, jota on jatkanut muun muassa Sinkkosen ja Suhosen (2008, s. 118) teoksessa esitelty Patricia Crittenden suhteuttaen turvattoman kiintymyssuhteen kaltoinkohdeltuihin lapsiin. Ainsworthin alkuperäisten kiintymyssuhdetyyppien ansiosta kiintymyssuhdetyypit on tutkimuksien avulla jaoteltu tarkemmin turvalliseen-, välttelevään- ja ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen (Ainsworth, ym., 1978, s. 24–26; Lyons-Ruth, ym., 1999), jotka ovat tänäkin päivänä käytössä kiintymyssuhdetyyppiä määritellessä ja kiintymyssuhdetta tutkiessa (Mortazavizadeh, Göllner & Forstmeier, 2022, s. 3, 7).

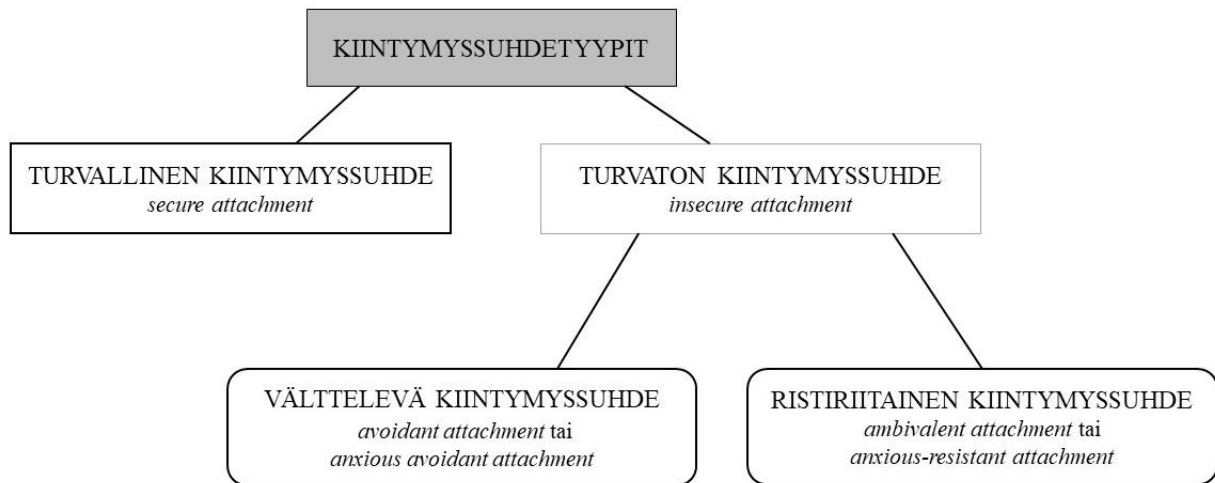
Suhdetyypeistä turvallisesti kiintyneet lapset on määritelty yksilöiksi, jotka pystyvät luottamaan vanhempansa sensitiivisyyteen, saatavuuteen, vastavuoroisuuteen ja auttamiseen, kun he sitä tarvitsevat (Bowlby, 1988, s. 124; Ainsworth, ym., 1978, s. 24). **Turvallisen kiintymyssuhteen** (*secure attachment*) omaavat lapset pystyvät näyttämään ja osoittamaan tunnetilojaan ja tarpeitaan vapaasti pitäen vanhempaansa turvallisena luottamuksen kohteena ja turvapaikkana (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 56). Lapsella tulee olla sisäinen työmalli ja usko vanhemman reagoivan lapsen tarpeisiin samalla tavalla kuin vanhempi on reagoanut aikaisemmin (Hautamäki, 2001, s. 36).

Turvaton kiintymyssuhde (*insecure attachment*) luokitellaan tutkimuksista muodostettujen kriteerien mukaisesti välttelevään- tai ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen (Ainsworth, ym., 1978, s. 24; DePasquale & Gunnar, 2020, s. 55). **Välttelevä kiintymyssuhteen** (*avoidant attachment* tai *anxious avoidant attachment*) muodostaneet lapset eivät ole pystyneet luomaan käsityksiä eli sisäisiä työmalleja vanhemmasta toiminnasta tai sisäiset työmallit ovat hyvin negatiivisia vanhemman toiminnasta (*mm. pahoinpitely*), jolloin lapsi ei luota tai usko vanhemman olevan läsnä tarvittaessa (Bowlby, 1988, s. 124; Hautamäki, 2001, s. 240). Lapsi ei näytä tällöin negatiivisia tunteitaan vanhemmalle vaan pyrkii kehittämään itsenäisesti keinoja käsitellä esimerkiksi tunteitaan (Ainsworth, ym., 1978, s. 24). Nimensä mukaisesti välttelevään kiintymyssuhteessa lapsi ei tarkoituksen mukaisesti hae huomiota vanhemmaltaan (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 118), koska lapsi voi olettaa vanhemman olevan saavuttamattomissa tai tapahtuvan jotakin satuttavaa. Välttelevästi kiintynyt lapsi on hyvin eristäytynyt sosiaalisista suhteista, joka näyttäytyy esimerkiksi välinpitämättömänä tai pelkona käyttäytymisessä vanhempaa kohdatessa. Välttelevässä kiintymyssuhteessa voidaan kuitenkin huomata eräänlainen poikkeama, jolloin lapsen vältteleminen vanhempaa kohtaan on päinvastainen. Hautamäki

(2001) artikkelissaan osoittaa, että välttelevään kiintymyssuhteeseen liittyy myös käyttäytymistapa, jolloin lapsi yli-ilmaisee tai liioittelee tunteitaan saadakseen huomiota vanhemmaltaan (*false bright affect*) (s. 37). Tällainen toiminta lapselta nähdään välttelevän kiintymyssuhteen näkökulmasta, joka määritellään esimerkiksi Bowlbyn (1988) teoksessa ”*anxious avoidant attachment*” -käsitteellä. Hän määrittelee käsitettä ahdistuneisuuden (*anxious*) näkökulmasta, jolloin lapsen ahdistuneisuus itsenäisestä toiminnasta tai itsenäistymisestä ilman vanhempaa näytetään liiallisena kiinnittymisenä vanhempaan (s. 83).

Turvattomaan kiintymyssuhteeseen kuuluu myös tutkimuksissa havaittu **ristiriitainen kiintymyssuhde** (*ambivalent attachment* tai *anxious-resistant attachment*), jolloin lapsi ei ole varma vanhempansa sensitiivisyydestä tai reagoinnista lapsen tarpeita kohtaan (Bowlby, 1988, s. 124; Hautamäki, 2001, s. 37). Tarkoittaen, että vanhempi on hyvin epäjohdonmukainen vastatessaan lapsen kutsuihin kuten itkuun. Esimerkiksi yhdellä kerralla vanhempi voi olla hyvin nopea reagoimaan lapsen itkuun, kun toisella kerralla vanhempi ei vastaa lapsen itkuun millään tavalla ja kolmannella kerralla vanhempi reagoi lapsen itkuun hyvin välinpitämättömästi. Lapsella ei ole ollut mahdollisuutta muodostaa pysyviä sisäisiä työmalleja vanhemman toiminnan strategioista, jotta pystyisi suuntaamaan käyttäytymistään (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 155).

Kiintymyssuhdetyypit ovat tärkeitä ymmärtää tutkimuksessani, koska niiden merkitys kokonaisvaltaisesti tutkimuskysymyksen selvittämiseksi ja tutkimukseni kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta on välttämätöntä. Kiintymyssuhdetyypit ovat hyvin linkittyneitä ja monipuolisia selittäjiä kun tarkastellaan kiintymyskäyttäytymistä ja sen vaikutusvaltaisuutta kiintymyssuhteen muodostumiselle. Kiintymyssuhde ja kiintymyssuhdetyypit määrittyvät pitkälti vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen kautta, johon oleellisena osana on käyttäytyminen.

Kuvio 1 Kiintymyssuhdetyypit. Muodostettu Bowlbyn (1988) käsitelmäritelmien mukaan.

3.2 VANHEMPI

Tutkimuksessa käytän lapsen primaarista hoivaajasta eli arkisemmin huoltajasta (*caregiver, parent*) nimitystä vanhempi. Vanhempi -käsite on Bowlbyn (1988, s. 3), Ainsworthin ja kollegoiden (1978, s. 6), Fonagyn (2001, s. 13) ja Lyons-Ruthin ja kollegoiden (1999) teoksissa määritelty useimmiten tarkoittamaan lapsen äitiä, joka nähdään lapsen ensisijaisena hoitajana. Ainsworthin ja kollegojen (1978, s. 32) ja Bowlbyn (1988, s. 3) teoksissa lapsen ensimmäistä kiintymyksen kohdetta eli äitiä kuvataan myös käsitteillä ”motherfigure” tai ”attachment figure”. Nämä käsitelmäritelmät ovat oleellisia tiedostaa, jotta ymmärretään äidin ja lapsen välisen kiintymyssuhteen rakentumisen kompleksisuus käsitteiden monipuolisuuden kannalta. Bowlbyn (1988) määritelmä ”motherfigure” eli äidillinen hahmo kattaa primaarin hoitajan eli äidin roolin lapsen ensimmäisenä kiintymyksen kohteena (s. 45), jonka kanssa lapsi luo kiintymyssuhteen. Hän painottaa käsitteellä vanhemman äidillisiä eli sensitiivisiä tapoja kohdella lasta ja reagoida tämän tarpeisiin (s. 46). Ainsworthin ja kollegoiden (1978) mukaan ”attachment figure” tarkoittaa ensimmäistä hahmoa johon lapsi luo kiintymyssuhteen (s. 32). Heidän käsitelmäritelmänsä kattaa laajasti äidin, isän tai esimerkiksi isovanhemman roolin. Nähdään, että äiti -käsitettä määritellään ja käytetään hyvin monipuolisesti, ja rajausta ja käsitteiden yhdistäminen kokonaisuudeksi on tärkeää tutkimukseni kannalta.

Huomioitavaa tutkimusaineistojen analyysin kannalta on myös isän roolin merkitys kiintymyssuhteelle muun muassa yksinhuoltajien tai äidin puuttumisen näkökulmasta. Monipuoliset vanhemman roolit eli äidin ja isän roolit on huomioitu tarkemmin uusimmissa tutkimuksissa kuten

Mortazavizadeh ja kollegat (2022, s. 2). Isän rooli ei ole kuitenkaan tutkimukseni kannalta oleellista, koska suurin osa aikaisemmista tutkimuksista on tehty äidin ja lapsen välisestä kiintymyssuhteesta ja sen rakentumiseen vaikuttavista tekijöistä (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 120).

Käsitteet ja niiden määritelmät eroavat hieman toisistaan, mutta näen mahdollisuuden yhdistää määritelmät vanhempi -käsitteeseen, koska silloin se kattaa primaarin hoitajan, äidin, äidillisen hahmon ja ensimmäisen kiintymyksen kohteen määritelmät yhteen. Vanhempi -käsite on samanaikaisesti aikaisempien tutkimusten teoreettisten taustojen eli lapsen ja äidin kiintymyssuhteen keskiössä, kuitenkin rajaamatta tutkimusta tarkastelemaan vain yhdestä näkökulmasta lapselle tärkeää hahmoa, johon lapsi muodostaa kiintymyssuhteen.

Huomioitavaa vanhempi -käsitteessä on sen monipuolisuus, koska käsite kattaa kaikki aikaisemmat lähikäsitteet, kuitenkin rajaten lapsen ensisijaiseen hoitajaan ja ensimmäiseen kiintymyksen kohteeseen. Tutkimuksessani ei huomioida lapselle muita potentiaalisia hoivaajia kuten päiväkodissa olevia opettajia, koska ne eivät ole tutkimuksen kannalta olennaisia tai tärkeitä tekijöitä, kun tarkastellaan vanhemman ja lapsen kiintymyssuhdetta vanhemman käyttäytymisen ja tarkemmin kiintymyskäyttäytymisen näkökulmasta.

3.3 KIINTYMYSKÄYTTÄYTYMINEN JA KASVATUSMALLIT

Käyttäytyminen on ihmisen tapa toimia ja kiintymyssuhteen näkökulmasta vanhemman käyttäytymisen tyyli lasta ja lapsen tarpeita kohtaan kuvataan käsitteellä kiintymyskäyttäytyminen. Kiintymyskäyttäytymistä ei ole pelkästään vanhemman käyttäytyminen lasta kohtaan vaan, myös lapsen tietynlaista käyttäytymistä vanhempaa kohtaan. (Bowlby, 1997) Käyttäytymiseen ja tarkemmin kiintymyskäyttäytymiseen sitoutuu vahvasti aikaisemmin määrittelemäni käsite käyttäytymismallit ja siihen kuuluvat sisäiset työmallit (Sinkkonen & Suhonen, 2008; Hautamäki, 2001).

Kiintymyskäyttäytyminen (*attachment behaviour*) on tietynlainen sosiaalisen käyttäytymisen alalaji, joka edustaa kiintymyksen esittämistä, josta voidaan nähdä universaalejakin normeja (Bowlby, 1988, s. 120). Tutkimuksien monipuolisuus mahdollistaa tietynlaisten normien huomaamisen kiintymyskäyttäytymisessä, kuten Bowlby (1988, s. 3; 1997, s. 179) nostaa teoksissaan esille huolenpidon, lämmön, lohdutuksen, tunteisiin reagoimisen, perustarpeiden täyttämisen ja turvallisuuden tunteen tuottamisen. Millaisena toimintatapana kiintymys nähdään?

Esimerkiksi lapsen itkiessä vanhempi reagoi lapsen itkuun ja saapuu lohduttamaan lasta. Tässä esimerkissä voidaan huomata lapsen kiintymyskäyttäytymisen esiintymisen malli eli itku, mutta myös vanhemman kiintymyskäyttäytymisen malli eli reagointi lapsen tarpeeseen. Lapsen kiintymyskäyttäytymiseen voidaan Bowlbyn (1997, s. 176) ja Fonagyn (2001, s. 21) mukaan luetella itku, nauru, hymyily, seuraaminen, kiinnittyminen (*clinging*) ja kutsuminen, jotka herättävät vanhemmassa tietynlaisen käyttäytymisreaktion (s. 176–177). Vanhemman kiintymyskäyttäytymisen voidaan katsoa olevan reagoivaa käyttäytymistä lapsen tarpeisiin. Kiintymyskäyttäytymisellä vanhempi osoittaa turvallisessa suhteessa lapselleen turvaa, lämpöä, lohtua ja läheisyyttä (Bowlby, 1997, s. 179; DePasquale & Gunnar, 2020, s. 55).

Kiintymyskäyttäytymisen malleja on monenlaisia, jotka kantavat juurensa vanhemman lapsuudesta ja kiintymyssuhteesta omiin vanhempiinsa (Hautamäki, 2001, s. 24). Tämä vaikuttaa Hautamäen (2001) mukaan myös vanhemman omaan tapaan reagoida lapsen tarpeisiin ja kiintymyskäyttäytymisen muotoon (s. 25). Kiintymyskäyttäytymisen muodot ovat vahvana vaikuttajana vuorovaikutukseen lapsen ja vanhemman välillä, jotka luovat pohjan kiintymyssuhteen rakentumiselle ja kiintymykselle (Bowlby, 1988, s. 179–180; Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 118–119). Vanhemman pysyvä ja säännöllinen sensitiivisyys ja lapsen tarpeisiin herkästi reagointi ovat kiintymyskäyttäytymisen osia, jotka voidaan nähdä turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle välttämättöminä (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 57). Kun taas epäsäännöllinen, välinpitämätön tai ristiriitainen kiintymyskäyttäytyminen voi aiheuttaa lapsessa pelkoa ja epävarmuutta, jonka kautta turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen on vaakalaudalla. (Lyons-Ruth, ym., 1999; Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 2)

Vanhemman kiintymyskäyttäytyminen on tutkimukseni tarkastelun aihe, johon oleellisena osana ovat vanhemmuuden mallit -käsite. *Vanhemmuuden mallit* -käsite määrittää erilaisen tavan tarkastella vanhemman yleisiä käyttäytymismalleja. Käyttäytymismallien havainnoinnin avulla voidaan vanhempien toiminta jaotella vanhemmuuden malleihin. Keltikangas-Järvinen (2010) teoksessaan esittää vanhemman vanhemmuuden mallien jakautuvan *auktoritatiiviseen* ja *demokraattiseen vanhemmuuden malliin* (s. 180). Sinkkosen ja Suhosen (2008) teoksessa esitellään lisäksi tutkija Diana Baumrindin luokitukset *kasvatukseen sitoutumaton- ja keskiver- tovanhemman vanhemmuuden mallit* (s. 120–121). Vanhemmuuden mallit tarkoittavat toimintatapoja, joilla aikuinen toimii lapsen kanssa ongelmatilanteiden selvittämiseksi. Vanhemmuuden mallit ovat apuna, kun pyritään ymmärtämään vanhemman käyttäytymistä, mutta tähän sisältyy vielä tarkempia luokituksia eli kasvatustallit.

Kasvatusmallit -käsite sisältää tarkennetut määritelmät vanhemmuuden malleista, jotka sisältävät jaottelun vanhemman käyttäytymismalleista. Kasvatusmallit ovat enemmän sidonnaisia yleisiin tapoihin kasvattaa lasta, huomioiden kiintymyskäyttäytymisen merkityksellisyyden (Tamminen, 2001, s. 236). Näiden mallien ymmärtäminen kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta ja vanhemman käyttäytymisen ymmärtämiseksi on oleellista, koska ne ovat tutkimuksessani tarkastelun pohjana tarkastella kiintymyskäyttäytymisen merkitystä kiintymyssuhteelle. Vanhemman käyttäytyminen ja sen esiintyminen on vahvasti sidonnaista aikaisempiin kokemuksiin omasta lapsuudesta (Bowlby, 1988, s. 5–6; Hautamäki, 2001, s. 48), joka voidaan huomata esimerkiksi kasvatusmallien avulla. Vanhemman kasvatusmallit on jaoteltu Aunolan ja kollegoiden (2000, s. 206–207), Sinkkosen ja Suhosen (2008, s. 122) ja Loghmanin ja kollegoiden (2017, s. 1065) mukaan auktoritatiiviseen-, autoritaariseen- ja sosiaalisesti epäkypsään kasvatusmalliin.

Auktoritatiivinen kasvatusmalli (*authoritative parenting*) tarkoittaa vanhemman kasvatustoimintaa, jossa lapsen kanssa asioista neuvotellaan, niitä perustellaan ja ymmärretään myös lapsen näkökulmia asioihin (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 121; Aunola, Stattin & Nurmi, 2000, s. 206). Auktoritatiivisessa kasvatusmallissa kasvuympäristö kehottaa lasta olemaan oppimisen suhteen oma-aloitteinen, mutta vanhempi on sosiaalisena toiminnan ohjaajana ja tukena lapselle (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 58). Tämä eroaa vahvasti autoritaarisesta kasvatusmallista, jossa lapsen kanssa ei neuvotella asioista, omataan hyvin tarkat säännöt ja kovat rangaistukset. **Autoritaarinen kasvatusmalli** (*authoritarian parenting*) ei anna lapselle yksilöllistä tai oma-aloitteista mahdollisuutta oppia, vaan tiukat säännöt ja rangaistukset toimivat kasvun ja kehityksen pohjana (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122; Aunola, ym., 2000, s. 207). Tämä saattaa vaikuttaa negatiivisesti lapsen psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen esimerkiksi luottamusongelmien vahvistumisena tai terveen itsetunnon puutteellisuutena (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 180; DePasquale & Gunnar, 2020, s. 64). **Sosiaalisesti epäkypsä kasvatusmalli** (*permissive parenting*) on näiden edellä mainittujen mallien välimuoto, jota voidaan kuvata vapaana kasvatuksena (Aunola, ym., 2000, s. 207). Malliin kuuluu liian salliva ympäristö, jossa lapselta ei vaadita itsekontrollia tai rohkaista ikätason mukaiseen käytökseen (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122). Tässä kasvatusmallissa yleistä on, että erimielisyydet hoidetaan ja niitä ehkäistään lapsen hemmottelulla. Vanhempi antaa lapselle liikaa vastuuta omasta kasvusta ja kehityksestä, jolloin perusturva ei välttämättä täyty. Tämä saattaa tuottaa lapselle epävarmuuden tun-

teita ja ahdistusta vaikean tilanteen tullen (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 162), jolloin vasta-
vuoroinen ja ymmärtäväinen keskustelu toisen osapuolen kanssa olisi tarpeellista asian ratkai-
semiseksi.

KASVATUSMALLIT		
Auktoritatiivinen kasvatusmalli <i>authoritative parenting</i>	Autoritaarinen kasvatusmalli <i>authoritarian parenting</i>	Sosiaalisesti epäkypsä kasvatusmalli <i>permissive parenting</i>
<ul style="list-style-type: none"> • vanhempi tukena ja turvana • keskustelu, perustelu, neuvottelu • lapsen ajatusten ja mielipiteiden huomiointi • kannustava kasvuympäristö • lapsen kannustus oma-aloitteisuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> • vanhempi vahvana auktoriteettina • tiukat säännöt • kovat rangaistukset • lasta ei kannusteta oma-aloitteisuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> • vanhempi ei ole auktoriteetti • ei sääntöjä • lapsella vastuu kasvustaan • lapsen hemmottelu ristiriitilanteissa • vapaa kasvatus

Taulukko 1 Kasvatusmallit. Mukailtu Aunolan ja kollegoiden (2000) ja DePasqualen ja Gunnarin (2020) käsitelmäritelmistä.

4 VANHEMMAN JA LAPSEN KIINTYMYSSUHTEEN RAKENTUMINEN

Ensimmäiseksi käsittelen vanhemman ja lapsen kiintymyssuhdetta sen prosessinomaisuuden näkökulmasta. Kuinka kiintymyssuhde muodostuu? Mitkä ovat oleellisia tekijöitä kiintymyssuhteen rakentumiselle? Mikä on vanhemman kiintymyssuhteen ja kokemusten merkitys lapsen kanssa rakennettavalle kiintymyssuhteelle? Nämä kysymykset sisältävät kappaleessa käsiteltävät aiheet. Kysymysten kautta tulen tiivistämään tämän kappaleen merkitystä tutkimuskysymyksen vastauksen saamiseen. Tarkastelen pääasiallisesti kappaleessa vanhemman kiintymyskäyttäytymistä kiintymyssuhteen rakentumistasojen ja kiintymyssuhdehäiriöiden kautta. Syvennän seuraavassa kappaleessa lapsen ja vanhemman suhdetta tarkastelemalla vanhemman kompetenssia rakentaa kiintymyssuhdetta lapseensa. Tarkastelen kiintymyssuhteen merkityksellisyyttä vanhemman näkökulmasta ja neurologisista merkityksellisistä tekijöistä kiintymyssuhteelle ja kiintymyskäyttäytymiselle.

Kiintymyssuhteen rakentumiselle Bowlbyn (1997) teoksessa on määritelty tasot, joiden kautta voidaan tarkastella eri näkökulmista kiintymyssuhdetta ja sen rakentumista yhtenäiseksi kokonaisuudeksi (s. 265–268). **Kiintymyssuhteen rakentumisen tasot** on kuvattu teoriassa lapsen yleisen kehityksen ja käyttäytymisen näkökulmasta (Bowlby, 1988; Ainsworth, ym., 1978).

Tulen tarkentumaan vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkitykseen kiintymyssuhteen rakentumisen tasoilla. Luon ymmärrystä erilaisista tekijöistä kuten lapsen ikätason kehitysvaiheista, jotka ovat vaikuttamassa kiintymyssuhteen rakentumiseen (Bowlby, 1988, s. 123; Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 118–119). Tasot ovat ensimmäisen kerran esitelty Bowlbyn (1988) teoksessa, jonka kautta Ainsworth ja kollegat (1978) ovat teoksessaan analysoineet kriittisesti Bowlbyn määrittelemiä tasoja, ja heidän analysointinsa tuloksena nimenneet tasot uudelleen, muuttamatta kuitenkaan määriteltyjen tasojen teoreettista pohjaa.

- 1 Taso on Bowlbyn (1988, s. 266) nimityksen mukaisesti ”*orientation and signals with limited discrimination of figure*” tai Ainsworthin ja kollegoiden (1978, s. 23) nimityksen mukaisesti ”*the initial preattachment phase*”. Taso sijoittuu lapsen elämän ensimmäisten viikkojen sisälle, jossa oleelliseksi tekijäksi nostetaan lapsen kyky olla erottelematta henkilöitä toisistaan. Lapsi on tällöin vuorovaikutuksessa kaikkien henkilöiden kanssa samankaltaisesti. (Bowlby, 1988; Ainsworth, ym., 1987) Tasolla kiintymyssuhteen näkökulmasta kehitykseen kuuluu lapsen lähentyminen yhden henkilön kanssa, joka on yleisesti vanhempi. Lapsi tuottaa signaaleja saadakseen tarpeilleen vastinetta ja vanhempi on ensimmäinen henkilö, joka reagoi lapsen tarpeisiin (Bowlby, 1997, s. 179). Vanhemman reagoitiherkkyys muodostaa lapselle oletuksia vanhemman saatavuudesta ja mahdollistaa tällöin vanhemman erottumisen muista eli muodostuu lapselle kiintymyshahmoksi (Ainsworth, ym. 1978, s. 24–25; Bowlby, 1988, s. 266). Näin muodostetaan suhdepohja vanhempaan ja vahvistuvalle kiintymyssuhteelle. Vanhemman rooli ja sen tärkeys kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta on mielestäni hyvin nähtävissä. Lapsi tarvitsee sensitiivisen ja herkästi reagoivan vanhemman, johon tukeutua ja muodostaa oletuksia, strategioita ja ajatusmalleja (Hautamäki, 2001, s. 18; Tamminen, 2001, s. 235).

Vanhemman sensitiivisyys lasta kohtaan rakentaa lapselle oletuksia eli sisäisiä työmalleja, joiden avulla lapsi havainnoi ja suhteuttaa itsensä ympäröivään maailmaan (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 118; Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 178). Vanhemman reagoitiherkkyys ja oikea aikainen reagointi lapsen tarpeita kohtaan on hyvin tärkeää (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 53). Vanhempi, joka ei vastaa lapsen tarpeisiin niiden vaatimalla tavalla ei mahdollista lapselle luottamuksellista pohjaa lähteä rakentamaan vahvaa ja turvallista emotionaalista suhdetta (Fonagy, 2001 s. 9). Tähän vaikuttavat vanhemman omat kokemukset ja ajatukset, kuinka lapsen tarpeisiin tulisi vastata (Morta-

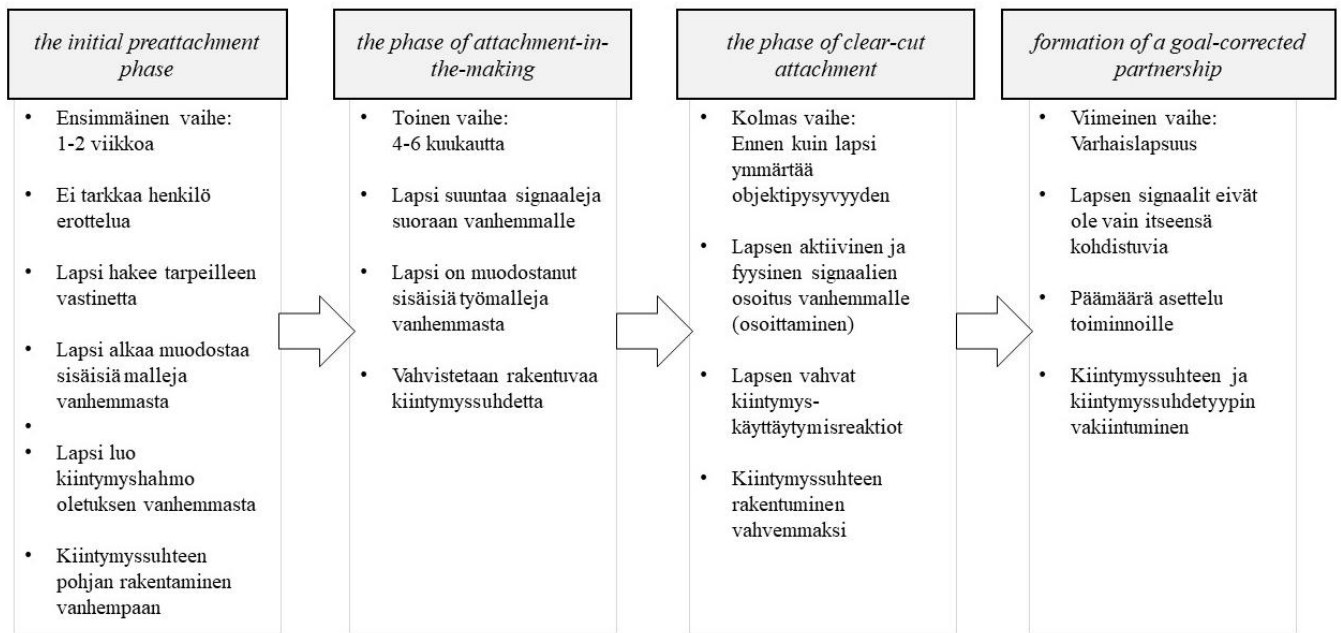
zavizadeh, ym., 2022, s. 2). Ensimmäisen tason tavoitteena lapselle on rakentaa mieli-kuva vanhemmasta ja hänen toiminnastaan eli pohja rakentaa kiintymyssuhdetta, joka vaatii vanhemmalta kiintymyskäyttäytymiseltä sensitiivisyyttä ja läheisyyttä lapsen kanssa.

- 2 ”*Orientation and signals directed towards one (or more) discriminated figure(s)*” (Bowlby, 1988, s. 266) tai ”*the phase of attachment-in-the-making*” (Ainsworth, ym., 1978, s. 24) on toinen taso, joka mukailee ensimmäisen tason päämäärää. Bowlbyn (1988) mukaan se voi kestää jopa kuuden kuukauden ikään asti. Hän on määritellyt tärkeimmäksi tason osaksi lapsen signaalien suuntaamisen suoraan vanhemmalle. Lapsi on jo oppinut tunnistamaan vanhemman reagoitiherkkyuden ja luonut itselleen sisäisiä työmalleja vanhemman toiminnasta, jolloin kiintymyssuhteen rakentuminen on aloitettu. Lapsi pyrkii ilmaisemaan itseään ja saamaan vanhemmaltaan tarpeilleen vastinetta oletusten mukaisesti. (Bowlby, 1988 s. 266) Jos tarkastelemme vanhemman näkökulmasta lapsen signaaleihin vastaamista, voidaan nähdä, kuinka tärkeää vanhemman reagoitiherkkyuden säännöllisyys turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle on (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 156–157; Bowlby, 1997, s. 177). Vanhemman läsnäolo, sensitiivisyys ja yleisesti kiintymyskäyttäytymisen esiintyminen on hyvin kriittinen ensimmäisillä tasoilla huomioiden kiintymyssuhdetyypin rakentuminen. Kiintymyskäyttäytymisen johdonmukaisella esiintymisellä vanhempi mahdollistaa lapselle tavan muodostaa sisäisiä työmalleja vanhemman toiminnasta, jotka ohjaavat myös lapsen toimintaa, kiintymyskäyttäytymistä ja vuorovaikutuksellisuutta (Bowlby, 1997 s. 176).
- 3 Taso ”*maintenance of proximity to a discriminated figure by means of locomotion as well as signals*” (Bowlby, 1988, s. 267) tai ”*the phase of clear-cut attachment*” (Ainsworth, ym., 1978, s. 25) ero toiseen tasoon voidaan huomata lapsen signaalien- ja toiminnan muutoksien kautta. Lapsi tällöin hakee aktiivisesti fyysistä kontaktia vanhempaansa osoittamisen avulla tai näyttämällä vanhemmalle fyysisesti läheisyyttä (Bowlby, 1988). Bowlby (1988, s. 267) ja Ainsworth kollegoineen (1978, s. 25–26) osoittavat tason keskittyvän lapsen ikäkehitysvaiheeseen, jolloin lapsi ei vielä ymmärrä objektipysyvyyttä. Tarkoittaen, että vanhemman poistuttua lapsen näkökentältä, on vanhempi lapselle silloin poissa ja saavuttamattomissa (Fonagy, 2001, s. 49). Tämä voi laukaista lapsessa vahvan kiintymyskäyttäytymisreaktion esimerkiksi kovaaäänisen itkun. Lapsen intensii-

viset kiintymyskäyttäytymisreaktiot voivat olla lapsen tapa ilmaista huolta tai ne voidaan nähdä myös kiintymyssuhteen turvattomuuden merkinä (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 154). Turvattomassa tilassa lapsen reaktiot tapahtumiin (kuten vanhemman poistuminen tilasta) voivat olla myös lapsen tapa saada huomiota välttelevältä vanhemmaltaan (Ainsworth, ym., 1978, s. 19). Lapsi vaatii vanhemmaltaan tällä tasolla huomattavasti enemmän ja näkyvämmiin sensitiivisyyttä, vuorovaikutuksellisuutta, lämpöä ja rakkautta (Fonagy, 2001, s. 26–27), joka vaatii vanhemmalta lapsen intensiivisempää ja tarkempaa huomiointia oikeaan aikaan (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 53).

- 4 Taso on nimeltään ”*formation of a goal-corrected partnership*”, joka on määritelty viimeiseksi todella merkittäväksi kiintymyssuhteen rakentumisen tasoksi (Bowlby, 1988, s. 267; Ainsworth, ym., 1978, s. 26). Taso sijoittuu ikäkehitysvaiheeseen, jolloin lapsen tarpeiden ilmaisu ei ole enää itsekeskeistä ja vain itseensä kohdistuvaa. Bowlby (1988) määrittelee tämän toiminnan päämäärän asettelun kautta, jolloin lapsi kykenee ilmaisemaan omia tavoitteitaan ja päämääriään vanhemmalle (s. 267). Esimerkiksi näyttämällä ja osoittamalla vanhemmalle kirjaa, jota haluaa vanhemman lukevan. Tällä tasolla lapsen kehitysvaihe on siinä pisteessä, että lapsi ymmärtää objektipysyvyyden ja pystyy ilmaisemaan halujaan signaalien sijaan kertomalla, osoittamalla ja neuvottelemalla (Bowlby, 1988, s. 268; Ainsworth, ym., 1978, s. 26). Vanhemmalle lapsen huomiointi ja erilaisten lapsen ilmaisutapojen hyväksyntä ja ymmärtäminen ovat tällä tasolla tärkeässä roolissa (Hautamäki, 2001, s. 11). Myös vanhemman avoimuus ja mahdollisuuksien avaaminen lapselle vahvistaa lapsen sisäisten hyvien työmallien rakentumista ja vahvistaa tällöin pohjaa turvalliseen kiintymyssuhteeseen (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 123).

KIINTYMYSSUHTEEN RAKENTUMISEN TASOT

Taulukko 2 Kiintymyssuhteen rakentumisen tasot. Mukailtu Ainsworthin ja kollegoiden (1978) määritelmistä.

4.1 KIINTYMYSSUHTEEN MONINAISUUS

Tutkimuksissa keskitytään tarkastelemaan kiintymyssuhteen rakentumista lapsen kehityksen kautta (Tamminen, 2001, s. 237), mutta tarkemmin katsottuna vanhemman toiminta ja käyttäytyminen lasta kohtaan nähdään kriittisenä osana kiintymyssuhteen rakentumiselle jokaisella tasolla (Bowlby, 1988, s. 268). Vanhemman tarpeellisen kiintymyskäyttäytymisen olemattomuus kiintymyssuhteen rakentumisen tasoilla on riski, jolloin turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen tasojen vaatimalla tavalla horjuu. Kiintymyssuhteen aktiiviset rakentumisen tasot sijoittuvat varhaislapsuuteen, kuten Keltikangas-Järvinen (2010) huomauttaa myös teoksessaan kiintymyssuhteen rakentumisen kriittisen ajan olevan kahden ja puolen ikävuoden aikana (s. 154). Kaikki tasot vaativat vanhemmalta kriittistä, ajankohtaista ja johdonmukaista toimintaa (Fonagy, 2001; DePasquale & Gunnar, 2020), jotta turvallinen kiintymyssuhde olisi mahdollista rakentaa. Ellei vanhemman kiintymyskäyttäytyminen ole johdonmukaista tasojen vaatimalla tavalla ja kiintymyssuhde ei rakennu turvalliseksi, on mahdollisuutena turvattoman kiintymyssuhteen rakentuminen (Bowlby, 1988; Keltikangas-Järvinen, 2010).

Turvattomaksi muodostunut kiintymyssuhde ja perusturvan tunteen olemattomuus horjuttaa lapsen kehityksellisesti tarpeellisten sisäisten mallien muodostumista ja näin ollen horjuttaa

myös yleistä psyykkistä kehitystä (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 161). Turvatonta kiintymyssuhdetta voidaan tarkastella kiintymyssuhdehäiriöiden kautta. Kiintymyssuhdehäiriöt tarkoittavat Tammisen (2001) mukaan kiintymyksen puutetta lapsen ja vanhemman välillä, jolloin lapsella ei ole mahdollisuutta muodostaa pohjaa luoda turvallista kiintymyssuhdetta vanhempaansa (s. 240). Tarkemmin katsottuna kiintymyssuhteen rakentumisen tasojen vaatimukset eivät ole täyttyneet tai ne ovat jääneet osittaisiksi, jolloin turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen on vaakalaudalla (Ainsworth, ym., 1978, s. 27). DePasquale ja Gunnar (2020) osoittavat tutkimuksessaan, että vanhemman oikea aikainen reagointi lapsen tarpeisiin ja tuen tarjoaminen lapselle ovat kriittisesti yhteydessä esimerkiksi lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen (s. 64). Tämän pohjalta voi olettaa turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiseen vaikuttavan vahvasti vanhemman toiminta eli käyttäytymismallit ja kiintymyskäyttäytyminen, kuitenkin huomioiden vanhemman kokemukset ja ajattelumallit.

4.2 VANHEMMAN KOMPETENSSI LUODA KIINTYMYSSUHDETTA LAPSEEN

Seuraavaksi keskityn tarkastelemaan vanhemman kompetenssia rakentaa kiintymyssuhdetta vanhemman lapsuuden kokemusten näkökulmasta. Aikaisemmassa kappaleessa korostin sisäisten työmallien kehitystä ja vanhemman toiminnan johdonmukaisuutta lapsen tarpeita kohtaan tärkeinä tekijöinä kiintymyssuhteelle. Bowlby (1988, s. 129) ja Sinkkonen ja Suhonen (2008, s. 118) nostavat sisäiset työmallit tärkeäksi osaksi kiintymyssuhteen rakentumista, koska ne ovat vaikuttamassa lapsen ja vanhemman näkökulmasta merkittävästi kiintymyskäyttäytymisen näyttäytymiseen ja kiintymyssuhdetyypin rakentumiseen. Aikaisemmat kokemukset ovat vaikuttamassa myöhemmin vanhemman ja hänen lapsensa kiintymyssuhteen rakentumiseen (Hautamäki, 2001, s. 48, 27) esimerkiksi vanhemman stressinsietokyvyn näkökulmasta tai mielen-terveyshäiriöiden esiintymisen näkökulmasta (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 56), jotka voivat vaikuttaa kiintymyskäyttäytymiseen.

Seuraavaksi käsittelen vanhemman lapsuuden ja sen kokemusten merkitystä muodostaa emotionaalisesti vahvoja suhteita toisiin, pääasiallisesti omaan lapseen. Lapsuus on monien tutkijoiden mukaan lapsen kriittisintä kehityksen aikaa (Bowlby, 1997). Lapsuuden aikaiset kokemukset heijastuvat vahvasti aikuisuudessa Bowlbyn (1997) ja Tammisen (2001, s. 238) käyttäytymismalleissa, kasvatustalleissa, erilaisissa toimintatavoissa, sekä sosiaalisten- ja emotionaalisten suhteiden luomisessa, joita myös DePasquale ja Gunnar (2020, s. 58) korostavat. Van-

hemman lapsuuden kokemukset ovat merkityksellisiä, kun pyritään lähteä rakentamaan sosiaalisia- ja emotionaalisia suhteita toisiin, kuten Bowlby (1988) teoksessaan korostaa (s. 129). Myös Sinkkonen ja Suhonen (2008, s. 118) teoksessaan ja Lyons-Ruth ja kollegat (1999, s. 96) tutkimuksessaan huomauttavat sisäisten työmallien rakentumisen kokemusten kautta olevan ensimmäinen lähtökohta psyykkiselle kehitykselle. Toistuvat samankaltaiset kokemukset luovat lapselle mielikuvia ja malleja maailmasta, ihmisistä ja itsestä (Keltikangas- Järvinen, 2010, s. 160–161), jolloin lapsi pyrkii ymmärtämään vanhemman toimintaa ja käyttäytymistä (Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 8).

Lapsen kokemukset vanhemman johdonmukaisesta sensitiivisyydestä tai välinpitämättömyydestä lasta kohtaan, näyttäytyvät tutkimuksissa hyvin monimuotoisina tekijöinä turvallisen tai turvattoman kiintymyssuhdetyypin rakentumiselle (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 64; Aunola, ym., 2000, s. 207). Kokemukset luovat lapselle mallin vanhemman toiminnasta, jotka muokkaavat ja lisääntyessään vakiinnuttavat näin lapsen ajattelua ja toimintatapoja (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 119; Hautamäki, 2001, s. 27). Lapsen kehittyvät vuorovaikutustavat ja kiintymyskäyttäytyminen ovat hyvin riippuvaisia vanhemman antamista malleista käyttäytymis- ja vuorovaikutustapoihin, jotka samanaikaisesti muokkaavat lapsen kokonaisvaltaista kognitiivista kehitystä (Fonagy, 2001, s. 60; Bowlby, 1997, s. 5, 197).

Lapsen sisäiset mallit ovat psyykkisen kehityksen pohja, voidaan se nähdä yleisesti kiintymyssuhteen rakentumisen lähtökohtana (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 119). Kiintymyssuhteen rakentuminen on vahvasti sitoutunut vanhemman tapaan kohdella lasta, vaikuttaen siihen millainen kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välille syntyy (Bowlby, 1988, s. 124). Rakentunut kiintymyssuhdetyyppi vanhemman ja lapsen välillä määrittää paljon lapsen elämää ja on vaikuttamassa lapsen toimintaan ja tapoihin koko elämän ajan (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 119). Tamminen (2001) artikkelissaan esittää kiintymyssuhteen ja sen tyyppin kulkeutuvan sukupolvelta toiselle suhteellisen muuttumattomana, jolla on paljon merkityksellisyyttä lapsen kasvulle ja kehitykselle kohti aikuisuutta ja itsenäisesti toimivaa yksilöä (s. 234). Tamminen ajatuksen voi huomata myös DePasqualen ja Gunnarin (2020) tutkimuksessa, kuin Loghmanin ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa, jossa vanhemman lapsuudessa opitut toimintatavat nähdään olevan moninaisesti yhteydessä lapsen kehitykseen ja myöhemmin kiintymyssuhteen luomiseen. Toisin sanoen kokemus oman lapsuuden kiintymyssuhteesta nähdään olevan yhteydessä kiintymyssuhteen luomiselle omaa lasta kohtaan (Bowlby, 1997, 1988). Jos kokemukset kasvatuksesta ja kiintymyssuhteen luonteesta ovat sukupolvelta toiselle hyvin samankaltaisia ja vanhempi rakentaa kiintymyssuhdetta lapseensa peilaten lapsuutensa kiintymyssuhteeseen,

voidaan olettaa suhteen rakentuvan samanlaiseksi (Tamminen, 2001, s. 238; Bowlby, 1988, s. 120).

4.3 KIINTYMYSSUHTEEN RAKENTUMISEN RISTIRIIDAT

Vanhemman kiintymyssuhteen rakentumista lapseensa tai vanhemman kompetenssia kiintymyssuhteen rakentumiseen sukupolvelta toiselle määräytyvänä ei ole kuitenkaan relevantti määrittelytapa. Ihmisen aivot ovat Paavilaisen (2016, s. 55) ja DePasqualen ja Gunnarin (2020, s. 56) mukaan hyvin plastiset eli muokkaantuvat, joka luo eräänlaisen kuilun aikaisempaan ajatukseen kiintymyssuhteen kulkeutumisesta muuttumattomana sukupolvelta toiselle. Lapsuuden kokemukset muokkaavat aivojen rakenteita ja ovat vaikuttamassa myöhemmin oman lapsen kanssa solmittavaan kiintymyssuhteeseen (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 162).

Vanhemman näkökulmasta, se ei tarkoita, ettei vanhempi pystyisi muuttamaan ajatusmalliaan ja toimintatapojaan kuten kiintymyskäyttäytymismallejaan. Sinkkonen ja Suhonen (2008) huomauttavat muistijärjestelmien moninaisuudesta, jolloin tiettyjen kokemusten luomat tunnesitoutumat voivat olla ristiriidassa keskenään (s. 119). Muistijärjestelmien hermoratojen ja assosiaatioyhteyksien syntyminen kokemusten kautta vahvistavat tai vaimentavat kokemusten tuottamia tunnereaktioita, jotka vaikuttavat vanhemman ajattelumalleihin kasvatusmalleista ja hyväksyttävistä käyttäytymismalleista lasta kohtaan (Tamminen, 2001, s. 237; Paavilainen, 2016, s. 63). Ristiriitaiset ajatukset voivat laukaista vanhemmalla kriittisen reflektion tapahtuman itsestään ja toimintatavoistaan, samalla muokaten olemassa olevaa ajattelumallia kasvatukselta (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 120). Esimerkiksi tilanne, jossa vanhemmalla on kokemus lapsuusajaltaan, jolloin vanhempi ei ollut läsnä vaan hoitajat vaihtuivat jatkuvasti. Tällainen kokemus voi tuntua vanhemmasta väärältä, jolloin vanhempi ei halua samanlaisia kokemuksia omalle lapselleen. Tällainen ristiriitatilanne voi herättää vanhemmassa kriittisen reflektion tapahtuman, jonka seurauksena lapsuudesta saatu ajatusmalli käyttäytymisestä voisi muokkautua hylkivästä käyttäytymismallista sensitiivisempään suuntaan.

Toisaalta lapsuuden kokemusten tuottamat ristiriitaisuudet voivat aiheuttaa vanhemmassa myös riittämättömyyden ja syyllisyyden tunteita, jotka voivat johtaa oman lapsen signaalien ylitulkintaan (Tamminen, 2001, s. 240). Tällainen tilanne voi tapahtua, kun kokemusten tuottamat ajatukset ”oikeasta” tavasta kasvattaa lasta eivät kohtaa ja ajatukset kiintymyskäyttäytymisen

esiintymisestä ovat epämääräiset (Tamminen, 2001, s. 242). Vanhemman negatiiviset tunteet vanhemmuudesta ja ympäristön (kuten lähipiirin) tuottamat paineet voivat tuottaa sekavia ja ristiriitaisia ajatuksia omasta pystyvyydestä kasvattaa lasta ”oikein” (Ainsworth, ym., 1978, s. 8). DePasquale ja Gunnar (2020) teoksessaan huomauttavat vanhemman toimintaan vaikuttavan vahvasti ympäristö, sosioekonominen tilanne ja kulttuuri (s. 62). Ajatukseen ympäristön vaikutuksista voidaan yhdistää myös ristiriitaisuuksien syntyminen, jotka muovaavat ja rakentavat ajatusmalleja kasvattaa lasta. Bowlby (1997) arvioi ristiriitaisuuksien vaikuttavan vanhemman kiintymiskäyttäytymiseen lasta kohtaan muun muassa tilanteessa, jossa vanhempi tuntee itsensä kyvyttömäksi kasvattaa lasta ympäriltä tulevien oletusten ja vaatimusten mukaisesti. Hautamäki (2001) kuvaa vanhemman kiintymiskäyttäytymisen muutoksia seuraamuksina vanhemman omien epämiellyttävien tunteiden kasaantumisenä, jolloin vanhempi saattaa siirtää turhautumistaan lapseen esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyöntinä (s. 10–11). Vanhemman kompetenssiin rakentaa kiintymyssuhdetta vaikuttavat vahvasti kokemusten lisäksi ympäristön oletukset ja paineet.

Vanhemman kompetenssiin rakentaa kiintymyssuhdetta vaikuttavat ympäristötekijöiden ja kokemusten lisäksi temperamentti. Keltikangas-Järvinen (2010) korostaa teoksessaan temperamentin huomioimista kiintymyssuhteen rakentamiseen vaikuttavana tekijänä. Hänen mukaansa temperamentti on synnynnäinen tapa reagoida ärsykkeisiin (s. 30), kuitenkin Bowlby (1988, s. 5) ja Hautamäki (2001, s. 48) huomauttavat, että lapsuuden kasvatuskokemuksilla voi olla mahdollisuus muokata temperamenttipiirteiden esiintymisherkkyyttä ja niiden reagoitavoimakkuutta. Vanhemman temperamenttipiirteet ovat kuitenkin vakiintuneet muotoonsa hoivakokemusten ja kasvatusmallin tuloksena, jotka vaikuttavat vanhemman käyttäytymiseen toisia kohtaan (Bowlby, 1988; Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 29). Vanhemman temperamentti vaikuttaa yleisesti suhtautumiseen ja ärsykkeiden reagoitiherkkyyteen, jotka vaikuttavat vanhemman kiintymiskäyttäytymiseen ja sensitiivisyyteen lapsen tarpeita kohtaan, ja näin myös kiintymyssuhteen rakentamiseen.

Huomioitavaa on myös vanhemman oman lapsen temperamentti, joka on vaikuttamassa vanhemman kiintymiskäyttäytymiseen ja kasvatusmalliin (Fonagy, 2001, s. 25), joka muokkaa vanhemman suhtautumista lapseen (Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 2). Esimerkiksi vanhempi kohtelee ja kasvattaa vilkasta lasta eritavoin kuin rauhallista lasta, jolloin huomataan kiintymiskäyttäytymisen ja kasvatusmallin erilaisuus lapsen temperamentin vaikuttaessa siihen. Huomioitavaa on myös lapsen ja vanhemman temperamenttien erilaisuus tai vastakkaisuus.

Temperamenttien erilaisuus voivat johtaa konflikteihin ja kiintymyssuhteen rakentumisen vaikeuksiin tai häiriöihin, jotka voivat tuottaa paineita vanhemmalle hänen pystyvyydestään ja kykeneväisyydestään kasvattaa lasta (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 31; Tamminen, 2001, s. 240).

5 KIINTYMYSKÄYTTÄYTYMISEN MERKITYS

Kuinka vanhemman kiintymyskäyttäytyminen vaikuttaa kiintymyssuhteen rakentumiseen? Tarkastellessa vanhemman lapsuuden kokemuksia ja niiden vaikutusvaltaisuutta vanhemman kiintymyskäyttäytymiseen ja sen malleihin, voidaan havaita ja huomioida niille monenlaisia merkityksellisiä tekijöitä. Seuraavaksi tulen tarkentumaan vanhemman kiintymyskäyttäytymiseen merkityksellisenä tekijänä kiintymyssuhteen rakentumisessa lapsen kanssa. Tarkastelen kuinka erilaiset käyttäytymismallit ja kiintymyskäyttäytyminen ovat yhteydessä toisiinsa, myös tarkentaen kuinka kiintymyskäyttäytymisen muutokset ovat vaikuttamassa kiintymyssuhteen rakentumiseen kiintymyssuhdetyyppien näkökulmasta katsottuna.

Kiintymys, kiinnittyminen ja käyttäytyminen ovat kiintymyssuhteen näkökulmasta tärkeitä käsitteitä. Bowlby (1988) mukailee vanhemman kiintymyskäyttäytymistä universaaliksi käyttäytymisen muodoksi, jolla osoitetaan lapselle läheisyyttä, turvaa ja huolenpitoa (s. 3, 162). Vanhemman kiintymyskäyttäytymistä kuvataan Fonagyn (2001, s. 11) ja Keltikangas-Järvisen (2010, s. 154) yksinkertaisesti lapsen tarpeisiin reagoimisena. Puhuttaessa kiintymyskäyttäytymisestä, on huomioitava erilaiset kiintymyskäyttäytymisen muodot ja niiden esiintyminen. Bowlby (1997) määrittää teoksessaan kiintymyskäyttäytymistä tietynlaisena biologisesti valmiina käyttäytymismallina. Hän ajatteli vanhemman kiintymyskäyttäytymisen olevan äidillistä käyttäytymistä, joka aktivoituu automaattisesti lapsen synnyttyä (s. 11).

Ainsworth ja kollegat (1978) kritisoivat Bowlbyn ajatusta, jossa kiintymyskäyttäytyminen olisi vain automaattisesti aktivoituva käyttäytymismalli. Heidän mielestään Bowlbyn ajatus ei huomioi kiintymyssuhteen ja kiintymyskäyttäytymisen yhteyttä (s.18). Kiintymyskäyttäytymistä ja kiintymyssuhteen rakentumista ei voida erottaa toisistaan, koska tietynlainen käyttäytyminen vanhemmalta lapselle ja lapselta vanhemmalle on merkittävässä osassa vastavuoroista vuorovaikutusta ja siten myös suurin tekijä kiintymyssuhteen rakentumiselle (Fonagy, 2001, s. 26). Bowlby (1988) kääntyi myöhemmin, esiintyneessä teoksessaan, määrittelemään kiintymys-

käyttäytymistä kiintymyssuhteen rakentumisen palana, kuten Ainsworth ja kollegat (1978) huomauttivat teoksessaan. Kiintymyskäyttäytyminen on kiintymyssuhdetta rakentava osa, joka on määrittämässä ja ohjaamassa millainen kiintymyssuhde ja kiintymyssuhdetyyppi lapsen ja vanhemman välille rakentuu (Bowlby, 1988, s. 125).

Kun ymmärretään kiintymyskäyttäytymisen olevan osa kiintymyssuhdetta ja sen rakentumista, voidaan vanhemman kiintymyskäyttäytymistä tarkastella ja analysoida tarkemmin. Kiintymyskäyttäytymiseen vahvasti liitännäisenä osana ovat laaditut luokitukset vanhemmuuden käyttäytymismalleista ja kasvatusmalleista, joiden avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkitystä (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 120; Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 8). Tarkastelen seuraavaksi kiintymyssuhdetyyppien avulla vanhemman kiintymyskäyttäytymisen merkitystä kiintymyssuhteelle. Vanhemmuudenmallit ja kasvatusmallit ovat merkityksellisiä kiintymyskäyttäytymisen havainnoinnin ja ymmärtämisen osana. Kasvatusmallit, kiintymyskäyttäytyminen ja kiintymyssuhdetyypit ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa, joiden avulla tarkastelen tutkimuskysymystä pyrkien saamaan siihen monipuolisen vastauksen.

5.1 TURVATON KIINTYMYSSUHDE JA KASVATUSMALLIT

Ainsworth ja kollegat (1978) jakavat turvattoman kiintymyssuhteen vielä kahteen tarkempaan osa-alueeseen eli **välttelevään** ja **ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen** (s. 21). Kuinka nämä kiintymyssuhdetyypit rakentuvat? Tietyn kiintymyssuhdetyypin rakentuminen ei ole yksiselitteinen, kuten voidaan tässä vaiheessa todeta. Vanhemman omat kokemukset, käyttäytyminen, lapsen temperamentti ja muut tekijät ovat vahvasti vaikuttamassa siihen, kuinka vanhempi kohtelee lastaan (Hautamäki, 2001; Keltikangas-Järvinen, 2010). Turvattomaan kiintymyssuhdetyypiin voidaan kuitenkin yhdistää riskitekijöitä, jotka edesauttavat tämän kiintymyssuhdetyypin muodostumista lapsen ja vanhemman välille. Riskitekijöitä ovat esimerkiksi erilaiset kiintymyssuhdehäiriöt, joita käsittelin aikaisemmin vanhemman kompetenssina muodostaa kiintymyssuhdetta lapseen (Tamminen, 2001, s. 240).

Kuinka riskitekijät huomataan vanhemman kiintymyskäyttäytymisen kautta? Sinkkonen ja Suhonen (2008) esittelevät kasvatusmalleista autoritaarisen kasvatusmallin, jossa on turvattomalle kiintymyssuhteelle olennaisia riskitekijöitä. Ajatellaan autoritaarista vanhempaa, jonka toiminta perustuu vahvaan aikuisen auktoriteettiin. **Autoritaarinen kasvatusmallin** sisäistäneellä

vanhemmalla on vahvat mielipiteet, kovat rangaistukset ja selkeälinjaiset säännöt, jotka vaikuttavat vanhemman kiintymyskäyttäytymisen esiintymiseen lasta kohtaan (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122). Tällainen ajattelumalli lapsen kasvatuksesta luo riskitekijöitä laiminlyödä lapsen ilmaisemia tarpeita, mutta myös vaikuttaa kannustavaan ilmapiiriin lapsen itsenäisen kasvun ja kehityksen tukemisen näkökulmasta. Tilanteet, joissa lapsi osoittaa käyttäytymisellään tarvitsevansa vanhempaa, mutta vanhemman kiintymyskäyttäytyminen esiintyy esimerkiksi vahvana verbaalisena kieltämisenä osoittaen lapselle lapsen toiminnan olevan väärin. Tällaiset tilanteet ovat hyvin yleisiä autoritaarisen kasvatustavan alla, jolloin vanhemman säännöt ja rangaistukset ohjaavat lasta toimimaan tietynlaisella ”hyväksytyllä” tavalla.

Vanhemman vahvat reaktiot ja epäidylliset kiintymyskäyttäytymisen muodot osoittavat lapselle alistumisen tuntemuksia ja muodostavat lapseen epävarmuutta lähteä kokeilemaan ja kokemaan itsenäisesti maailmaa (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122; Bowlby, 1997, s. 176). Vanhempi on luonut kiintymyskäyttäytymismallillaan lapselle ajatuksen asioiden hyväksyttämistä ja tämä näkyy, kun lapsi hakee vanhemmaltaan jatkuvasti ohjeita ja hyväksyntää omaan toimintaansa. Vanhempi toimii lapselle ”suunnannäyttäjänä” ja täydellisenä auktoriteettina. Vahva vanhemman autoritaarisuus voidaan nähdä konkreettisesti lapsen toiminnan muutoksina esimerkiksi kiinnittymisenä liiallisesti vanhempaan ja vanhemman ohjeistuksiin (Ainsworth, ym., 1978, s. 21). Lapsen hyvin vahva kiinnittyminen vanhempaan esiintyy usein kiintymyssuhteessa turvattomana ja tarkemmin välttelevänä kiintymyssuhdetyyppinä, jolloin lapsi ei uskalla olla erossa vanhemmastaan. Loghman ja kollegat (2017) huomasivat tutkimuksessaan autoritaarisen kasvatustavan olevan vahvasti yhteydessä yleisimmin välttelevään kiintymyssuhteeseen (s. 1065), joka voi esiintyä myös konkreettisesti vanhemman välttelyn sijaan lapsen pakonomaisena kiinnittymisenä vanhempaan (Bowlby, 1988, s. 83).

Autoritaariselle kasvatustavalle vastakkainen eli **sosiaalisesti epäkypsä kasvatustapa** voidaan nähdä myös riskitekijänä rakentaa turvaton kiintymyssuhde lapsen kanssa. Sosiaalisesti epäkypsä kasvatustapa sisältää hyvin sallivan ja auktoriteettipuutteisen toiminnan vanhemmalta, jolloin ei aseteta rajoja, sääntöjä tai käytetä minkäänlaisia rangaistuksia lapsen kasvatuksessa (Loghman, ym., 2017, s. 1065; Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122). Tällaista vapaata kasvatustapaa harjoittavalla vanhemmalla on suuremmat mahdollisuudet riskitekijöiden ilmentymiseen ja turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiseen, joka voi näyttäytyä esimerkiksi lapsen vahvoina tunnereaktioina, itsehillinnän puutteina ja tottelemattomuutena (Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 9). Riskitekijänä kiintymyssuhteen turvalliselle rakentumiselle voidaan

nähdä vanhemman rajojen asettamattomuus, joka antaa lapselle paljon vastuuta toimia ja kasvaa itsenäisesti, ilman vanhemman tukea tai ohjausta. Vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin tai huomionhakuisuuteen ilman minkäänlaista auktoriteettia (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 122), jolloin ristiriitatilanteet vanhemman ja lapsen välillä ovat vahvasti vanhemman myötäilyn kohteena lapsen halun mukaisesti (Loghman, ym., 2017, s. 1065). Tällainen ”valta-asettelu” vanhemman ja lapsen välillä luo lapselle epävarmuutta, huomionhakuisuutta, mutta myös lapsesta voidaan huomata kypsymättömyyttä ikätason kehitykseen nähden (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 123). Keltikangas-Järvinen (2010) huomauttaa lapsen kasvun ja kehityksen, mutta myös kehittyvän kiintymyssuhteen olevan vanhemman kiintymyskäyttäytymisestä riippuvaista, ja vanhemman tulisi kasvaa lapsen mukana auttaen, ohjaten ja tukien lasta (s. 159–160).

Sosiaalisesti epäkypsän kasvatustavan mukaan toimiva vanhempi ei kiintymyskäyttäytymisellään osoita lapselle turvaa esimerkiksi lapsen kysyessä apua johonkin toimeen. Vanhempi saattaa sivuuttaa lapsen tarpeen, joka voi luoda ristiriitaisia tuntemuksia lapselle vanhemman sensitiivisyydestä, empaattisuudesta ja saatavuudesta. Vanhemman toiminta näyttäytyy epäjohdonmukaisena kiintymyskäyttäytymisenä, joka on riskitekijä turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiselle välttelevään tai ristiriitaiseen suhteeseen (Bowlby, 1988, s. 124). Sosiaalisesti epäkypsän kasvatustavan vaikutukset lapsen ja vanhemman kiintymyssuhdetyyppin rakentumiseen voidaan nähdä yleisesti esiintyvänä ristiriitaisena kiintymyssuhteena (Loghman, ym., 1999, s. 1065). Bowlbyn (1988, s. 3–4), Keltikangas-Järvisen (2010, s. 163), Sinkkoson ja Suhosen (2008, s. 120), kuin myös Tammisen (2001, s. 235) teoksissa ristiriitaisen suhteen näkyvän, kun lapsi ei kykene luottamaan vanhempaan täysin, koska vanhemman kiintymyskäyttäytyminen kuten sensitiivisyys ja reagoitiherkkyys on ollut epäjohdonmukaista, jolloin lapsi ei ole kykeneväinen muodostamaan itselleen sisäisiä työmallia vanhemman toiminnan strategioista.

Näissä kahdessa kasvatustavassa turvattoman kiintymyssuhteen rakentuminen on selvästi huomattavissa kiintymyskäyttäytymisen näkökulmasta epäsensitiivisyytenä ja epäjohdonmukaisuutena reagoida lapsen tarpeisiin. Bowlbyn (1997, s. 179) ja Ainsworthin ja kollegoiden (1978, s. 21) mukaan vanhemman tulisi olla sensitiivinen, läsnä, vastaanottavainen ja johdonmukainen lapsen tarpeiden mukaisesti, jotta kiintymyssuhteen pohja eli perusturvan kokemus muodostuisi lapselle ja pystyttäisiin rakentamaan turvallinen kiintymyssuhde. Turvaton kiintymyssuhde nähdään suoraan vanhemman negatiivisten kiintymyskäyttäytymistapojen esiintymisenä ja niiden vaikutusten tuloksena kiintymyssuhteelle (Mortazavizadeh, ym., 2022, s. 2). Huomioiden

vanhemman kokemusten, ajatusmallien ja toiminnan ohjauksen merkitys kiintymyskäyttäytymisen esiintymiselle lasta kohtaan, joka vaikuttaa lapsen sisäisiin työmalleihin vanhemmasta ja tämän toiminnasta.

5.2 TURVALLINEN KIINTYMYSSUHDE JA KASVATUSMALLIT

Ideaalein tilanne kiintymyssuhteen näkökulmasta olisi, kun lapsen ja vanhemman välille kehityisi turvallinen kiintymyssuhde. **Turvallinen kiintymyssuhde** takaa lapselle terveen ja normaalin kasvun ja kehityksen polun (Fonagy, 2001, s. 7). Mitä turvallisen kiintymyssuhteen rakentamiseen vaaditaan vanhemmalta? Vanhemman kiintymyskäyttäytymisen malli ja esiintyminen on tärkeä tekijä, kun lähdetään rakentamaan sosiaalisen elämän lähtökohtana olevaa kiintymyssuhdetta. Bowlby (1988, 1997); Ainsworth ja kollegat (1978); Sinkkonen ja Suhonen (2008); Keltikangas-Järvinen (2010) ja Hautamäki (2001) teoksissaan painottavat vanhemman sensitiivisyyttä, läsnäoloa ja johdonmukaisuutta lapsen tarpeita kohtaan. Johdonmukainen ja tarpeellinen vanhemman kiintymyskäyttäytyminen lapsen tarpeisiin, joka tapahtuu oikea aikaan (DePasquale & Gunnar, 2020, s. 61), muodostavat lapselle sisäisiä työmalleja vanhemman toiminnasta ja ympäröivästä maailmasta. Fonagy (2001), Tamminen (2001) ja Mortazavizadeh ja kollegat (2022) korostavat tunteiden ja käyttäytymisen esiintymisen merkitystä huomioiden sensitiivisyyden lapsen tarpeita kohtaan.

Kiintymyskäyttäytymisen mallit ja tavat voivat vanhemman toimintatapojen mukaan näyttäytyä eritavoin, johon on vaikuttamassa Keltikangas-Järvisen (2010) teoksessa painotettu temperamentti. Temperamentin merkitys kiintymyskäyttäytymisen esiintymiselle näyttäytyy yksilöllisesti esimerkiksi tarkastellessa vanhemman reagoitiherkkyyttä. Turvallisen kiintymyssuhteen rakentuminen ei ole yksiselitteinen, vaan siihen on vaikuttamassa kaikki aikaisemmin mainitut tekijät kuten muutokset kiintymyskäyttäytymisen esiintymisessä tai lähiympäristössä. Kasvatusmalli, jossa esiintyy Sinkkosen ja Suhosen (2008) mukaan turvalliselle kiintymyssuhteelle tarpeelliset kiintymyskäyttäytymisen osa-alueet ja vaikuttavat tekijät löytyvät auktoritatiivinen kasvatusmalli.

Auktoritatiivinen kasvatusmalli eroaa autoritaarisesta ja sosiaalisesti epäkypsästä kasvatusmallista kasvatusmalleista huomattavasti lapsilähtoisempänä ja johdonmukaisempana, mutta sisältää välttämättömän vanhemman ja aikuisen auktoriteetin kasvatukseen. Kasvatusmalliin kuuluu asioista neuvottelu, asioiden perustelevuus ja avoin keskustelu vanhemman ja lapsen

välillä, jolloin vanhempi mahdollistaa lapselle turvallisen ja avoimen ilmapiirin (Aunola, ym., 2000, s. 207; Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 121). Vanhemman auktoriteetti kasvatusmallissa näyttäytyy avoimen ja vastavuoroisen kommunikaation kautta, joka voidaan nähdä esimerkiksi sääntöjen ja rajojen muodostamisen näkökulmasta. Vanhempi tekee säännöt ja perustelee lapselle merkityksen tietyn säännön olemassaololle. Avoin, mutta auktoriteetin omaava toiminta mahdollistaa vahvan luottamussuhteen vanhemman ja lapsen välille, eikä muodosta auktoriteetin valta-asettelua kuten autoritaarisessa kasvatusmallissa (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 123). Samoin avoin keskustelu, vastavuoroinen kommunikointi ja sensitiivisyys mahdollistaa perusturvan kokemuksen muodostumisen lapselle (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 159–160), joka edesauttaa turvallisen kiintymyssuhteen rakentumista.

Auktoritatiivinen kasvatusmalli tarjoaa lapselle mahdollisuuden kokeilla asioita itsenäisesti vanhemman ollessa turvana ja tukena (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 123; Aunola, ym., 2000, s. 207), joka näyttäytyy vanhemman johdonmukaisena ja oikea aikaisessa kiintymyskäyttäytymisessä lapsen tarpeita kohtaan (DePasquale & Gunnar, 2020). Auktoritatiivinen vanhempi on sitoutunut lapsen kasvatukseen; vastaa johdonmukaisesti ja sensitiivisesti lapsen tarpeisiin; rohkaisee lasta itsenäiseen toimintaan ja kokeilemiseen; ja antaa lapselle neuvoja, tukea ja turvaa (Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 121; Loghman, ym., 2017, s. 1065). Auktoritatiivinen kasvatusmalli on Loghmanin ja kollegoiden (2017) tutkimuksessa huomattu olevan vahvasti korreloiva turvallisen kiintymyssuhteen kanssa. Mortazavizadeh ja kollegoiden (2022) tutkimus vahvistaa emotionaalisen kompetenssin olevan vahvasti yhteydessä turvalliseen kiintymyssuhteeseen ja auktoritatiiviseen kasvatusmalliin. Kiintymyssuhde on emotionaalinen vahva side, jolloin emotionaalisen kompetenssin merkitys on suurta turvallisen kiintymyssuhteen rakentumiselle vanhemman kiintymyskäyttäytymistä ja kasvatusmallia katsoessa. Auktoritaarinen kasvatusmalli on ideaalein malli lähteä rakentamaan turvallinen kiintymyssuhdetta lapsen kanssa. Siten myös pienentäen riskitekijöitä turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiselle.

5.3 KIINTYMYSKÄYTTÄYTYMISEN MONET KASVOT

Kasvatusmallit ovat hyvä lähtökohta tarkastella kiintymyssuhteen muodostumista. Lyons-Ruth ja kollegat (1999) tutkimuksessaan selvittivät millaiset kiintymyskäyttäytymisen mallit ja toiminnot korreloivat turvallisen-, välttelevän- ja ristiriitaisen kiintymyssuhdetyyppin kanssa. Heidän tutkimuksessaan huomattiin, että vanhemman johdonmukainen sensitiivinen kiintymyskäyttäytymisen malli ja lempeä vuorovaikutus lapsen kanssa ovat tärkeimmässä osassa yleisesti

turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen näkökulmasta. Monet muutkin tutkimukset kuten Mortazavizadehin ja kollegoiden (2022) ja DePasqualen ja Gunnarin (2020) tutkimuksissa, korostettiin sensitiivisyyttä, oikea aikaista reagoitua lapsen tarpeisiin ja johdonmukaisuutta kiintymyskäyttäytymisessä, joka nähdään vahvasti turvallisen kiintymyssuhteen rakentajana. Bowlby (1988) ja Ainsworth ja kollegat (1978) huomasivat samanlaisen korrelaation tutkimuksissaan jo aikaisemmin katsoen kiintymyskäyttäytymistä ja kiintymyssuhteen rakentumista.

Huomioitavaa kuitenkin on, että vanhemman kiintymyskäyttäytymisen ilmeneminen ei ole vain yhden kasvatustavan tuottamaa vaan monien vaikuttavien tekijöiden summa. Useat tekijät muokkaavat ja rakentavat yksilöllisesti vanhemman kiintymyskäyttäytymistä ja kasvatustavalleja, joten kasvatustavat eivät toteudu täydellisesti määritelmien mukaisina arjessa. Vanhemmalla on vaikutteita useasta kasvatustavasta, jotka näkyvät hänen kiintymyskäyttäytymisensä monipuolisuudessa (Loghman, ym., 2017, s. 1066). Vanhemman toiminta ja kiintymyskäyttäytymisen esiintyminen ovat vahvasti yhteydessä ympäristössä tapahtuviin asioihin kuten lapsen temperamentti tai äkilliset tapahtumat, jotka vaikuttavat vanhemman kiintymyskäyttäytymiseen (Bowlby, 1988, s. 127; DePasquale & Gunnar, 2020, s. 53). Esimerkiksi myös suuret elämänmuutokset kuten työttömyys, läheisen poismeno tai muutto voivat vaikuttaa vanhemman kiintymyskäyttäytymisen esiintymiseen. Tällainen tilanne voi aiheuttaa kiintymyskäyttäytymisessä ristiriitaisuuksia, jotka aiheuttavat lapsen ja vanhemman välille kitkaa ja hämmennystä vaikuttaen esimerkiksi vastavuoroiseen ja avoimeen kommunikointiin (Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 156–157), joka on turvallisen kiintymyssuhteen luomisen kannalta tärkeää.

Lyons-Ruth ja kollegat (1999) havaitsivat tutkimuksessaan kiintymyskäyttäytymisen esiintymisen osia, jotka vaikuttavat kiintymyssuhteen rakentumiseen negatiivisesti. Vanhemman häiriintyneet vuorovaikutustaidot kuten jatkuva ristiriitainen tai epäjohdonmukainen reagoitua lapsen tarpeisiin nähdään vaikuttavan merkityksellisesti välttelevän- tai ristiriitaisen kiintymyssuhteen muodostumiseen (Lyons-Ruth, ym., 1999; Mortazavizadeh, ym., 2022). Kiintymyssuhteen rakentumisessa vanhemman kiintymyskäyttäytymisen negatiivinen luonne tai äkilliset pitkäaikaiset muutokset ovat turvallisen kiintymyssuhtedyyppin rakentumisen kannalta merkityksellisiä (Bowlby, 1988, s. 127). Siitä huolimatta, että muutoksia vanhemman kiintymyskäyttäytymisessä tapahtuisi on tärkeää huomioida, onko kiintymyskäyttäytymisen muutos jatkuva ja johdonmukainen (Bowlby, 1988; Fonagy, 2001). Lyons-Ruth ja kollegat (1999) saivat selville, että pienien, tilapäisten ja toistumattomien kiintymyskäyttäytymisen muutoksien merkitys turvallisen- tai turvattoman kiintymyssuhtedyyppin rakentumiselle kokonaisvaltaisesti on pientä.

Kuitenkaan mikään kasvatusmalli tai kiintymiskäyttäytymisen osa ei ole itsestään selittävä tekijä kiintymyssuhteen ja sen tyyppin rakentumiselle. Lyons-Ruth ja kollegoiden (1999) ja DePasqualen ja Gunnarin (2020) tutkimuksissa huomattiin vanhemman omaavan tietyn kasvatusmallin piirteitä vahvempana kuin toisien kasvatusmallien piirteitä, mutta kuitenkin vanhempi omaa useammasta kasvatusmallista kiintymiskäyttäytymisen tapoja. Erilaiset kiintymiskäyttäytymisen muodot ja kasvatusmallien moninaisuus näkyvät kiintymyssuhdetyypin rakentumisessa (Loghman, ym., 2017). Esimerkiksi vanhemman harjoittaessa kasvatusta autoritaarisen kasvatusmallin kiintymiskäyttäytymismallien mukaisesti on silloin välttelevän- tai ristiriitaisen kiintymyssuhteen rakentuminen varmempaa kuin turvallisen. Voidaan selittää häiriintyneiden vuorovaikutustapojen olevan autoritaarisessa kasvatusmallissa vahvemmassa osassa kuin auktoritatiivisessa kasvatusmallissa sensitiivinen reagoitiherkkyys lapsen tarpeisiin.

Voidaan huomata vanhemman pääasiallisen kasvatusmallin olevan vahvassa yhteydessä kiintymiskäyttäytymisen ulostuloon, vuorovaikutukseen ja siten kiintymyssuhteen kokonaisvaltaiselle rakentumiselle. Vanhemman ja lapsen vuorovaikutus on kaiken tämän takana. Huomioiden vanhemman kiintymiskäyttäytymisen merkityksellisyys kokonaisvaltaisena osana lapsen kasvatusta ja turvallisen kiintymyssuhteen rakentumista. (Lyons-Ruth, ym., 1999; Bowlby, 1988, s. 127; Keltikangas-Järvinen, 2010, s. 180)

6 POHDINTA

Kuinka vanhemman kiintymiskäyttäytyminen vaikuttaa kiintymyssuhteen rakentumiseen? Suoranaisesti vastaaminen tutkimuskysymykseen siirtää katseen kiintymiskäyttäytymisen esiintymiseen. Tarkastellen tarkemmin kiintymiskäyttäytymisen merkitystä kiintymyssuhdetyypin eli kiintymyssuhteen rakentumiselle. Tutkimukseni tulokset esittävät, kuinka erilaiset kasvatusmallit ovat vahvasti yhteydessä kiintymiskäyttäytymisen malleihin. Nämä mallit vaikuttavat turvallisen- tai turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiseen. Auktoritatiivinen kasvatusmalli ja siihen liitännäiset kiintymiskäyttäytymisen mallit ovat vahvasti korreloivia turvallisen kiintymyssuhdetyypin rakentumiseen. Turvattoman eli välttelevän- tai ristiriitaisen kiintymyssuhdetyypin rakentumisen huomasi olevan vahvasti korreloiva autoritaariseen- ja sosi-aalisesti epäkypsään kasvatusmalliin.

Vanhempi on ensisijaisesti merkityksellisin turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen mahdollistaja kiintymyskäyttäytymisen ja vuorovaikutuksen kautta (Fonagy, 2001, s. 23–24). Vanhemman rooli lapsen terveelle kasvulle ja kehitykselle on massiivista, koska vanhemman johdonmukainen kiintymyskäyttäytyminen lapsen tarpeita kohtaan on vaikuttava tekijä turvallisen tai turvattoman kiintymyssuhdetyypin rakentumiselle (Bowlby, 1988). Huomioitavaa on kuitenkin lapsen ja vanhemman interaktiivinen vuorovaikutus, mielenterveyshäiriöt, persoonallisuus ja temperamentti, jotka vaikuttavat kiintymyskäyttäytymisen mallin esiintymiseen vanhemman ja lapsen kohtaamisissa (Ainsworth, ym., s. 7). Muistaen lapsen kiintymyskäyttäytymisen olevan vaikuttamassa myös vanhemman kiintymyskäyttäytymiseen, käyttäytymismalleihin ja kasvatustapoihin (Mortazavizadeh, ym., 2022; Sinkkonen & Suhonen, 2008). Huomioitavaa tuloksissa on vanhemman toiminnan monipuolisuus, kokemukset, sisäiset työmallit ja ympäristön vaikutukset, jotka muovaavat vanhemman kiintymyskäyttäytymistä lasta kohtaan (Loghman, ym., 2017; Tamminen, 2001, s. 234). Mikään kasvatustapa ei kuitenkaan toteudu täydellisenä, jolloin tietyt kiintymyskäyttäytymisen mallit ovat johdonmukaisina tärkeämmässä osassa turvallisen kiintymyssuhteen rakentumisen kannalta kuin analysoidessa ainoastaan esiintyvää kasvatustapaa (DePasquale & Gunnar, 2020; Sinkkonen & Suhonen, 2008, s. 121). Vanhemman kiintymyskäyttäytyminen ja sen esiintyminen on vahva tekijä turvallisen- tai turvattoman kiintymyssuhteen rakentumiselle. Tulokset kirjallisuuskatsauksessani ovat tilansidonnaisia ja vaativat paljon ihmistietoutta, mutta myös joustavuutta ymmärtää erilaisten tapahtumien ja skenaarioiden lopputulemien eroavan toisistaan.

Vertasin ajatuksia Bowlbyn (1997, s. 178) ajatuksiin kiintymyssuhteen autonomiasta biologisena tapahtumana. Huomasin kokemuksieni reflektoinnin kautta ajatukseni olevan vahvasti ristiriidassa Bowlbyn ajatuksen kanssa kiintymyssuhteesta. En nähnyt biologisen tarveteorian näkökulman olevan ainoa merkityksiä sisältävä tekijä kiintymyskäyttäytymisessä ja kiintymyssuhteen rakentumisessa. Ajatuksiani vahvistivat Ainsworthin ja kollegoiden (1978) ajatukset kiintymyssuhteesta. Kuitenkin erimielisyydet tuottivat vaikeuksia tarkastella aihetta täysin puolueettomasti, koska kokemuspohjaista tietoa minulla on paljon ja omat intressini ohjaavat tarkastelemaan aihetta hieman autonomisesti. Mielestäni kiintymyssuhteen rakentumisen merkitystä vanhemman kiintymyskäyttäytymisen näkökulmasta tulisi tarkastella enemmän laajana kokonaisuutena. Näen nykyisen tutkimustiedon olevan hajanaista eli yksittäisten piirteiden kautta suuren kokonaisuuden tarkastelua, jossa ei huomioida kaikkia puolia. Esimerkiksi Keltikangas-Järvinen (2010) painottaa kiintymyssuhteen rakentumiselle ja kiintymyskäyttäytymisen esiintymiselle tärkeimpänä tekijänä temperamenttia ja vuorovaikutusta. Toisin kuin

Bowlby (1988) painottaa kiintymyssuhteen autonomista ja biologista pohjaa tärkeimpänä tekijänä. Kuitenkin molemmat tekijät ovat vahvasti vaikuttamassa kiintymyskäyttäytymiseen ja sen kautta kiintymyssuhteen rakentumiseen (Fonagy, 2001), jolloin näkisin tarpeelliseksi tarkastella tekijöitä yhdessä.

Ajatukset kaikissa valikoiduissa tutkimusaineistoissa kompensoivat ja syvensivät yhdessä tietoa kiintymyssuhteen rakentumisesta vanhemman kiintymyskäyttäytymisen näkökulmasta. Kuitenkin tutkijana minulla oli yhdistettävä kaikki kokonaisuuteen kuuluvat tekijät yhteen, koska huomasin niiden olevan vahvasti yhteydessä toisiinsa. Kokonaisuutta kaikkien mainittujen vaikuttavien tekijöiden kanssa ei ole rakennettu, johon saattaa vaikuttaa myös myöhäinen aloitus aikuistutkimuksille (Tamminen, 2001, s. 238).

Tutkimuksessani keskityttiin tarkastelemaan vanhemman kiintymyskäyttäytymisen roolia, jolloin en huomionnut muiden potentiaalisten aikuisten roolien merkitystä kiintymyssuhteen rakentumiselle. Tutkimukset ovat pääsääntöisesti tehty vanhemman ja lapsen välisestä kiintymyssuhteesta, joka ei kata muita potentiaalisia aikuisia. Tämä huomio ohjasi minua rakentamaan tutkimuskokonaisuuttani vain vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen ja kiintymyskäyttäytymisen näkökulmaan. Tutkimukseni antaa pohjatietoa kiintymyssuhteen rakentumiselle, jota voidaan käyttää ymmärtämään erilaisia kiintymyskäyttäytymisen merkityksiä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Tutkimuksestani saatavaa tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi varhaiskasvatuksen kentällä selittämään kiintymyskäyttäytymisen mallien merkitystä ja vaikutuksia lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Jatkotutkimuksen kannalta näkisin mahdolliseksi tutkia kiintymyssuhdetta ja käyttäytymistä eri aikuisten roolien tai käyttäytymisen muutoksien näkökulmasta. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettajan käyttäytymisen merkitys lapsen toiminnalle varhaiskasvatuksessa. Myös toinen mielenkiintoinen tutkimusaihe kirjallisuuskatsaukseni jatkotyöstämiselle olisi tutkimus lapsen käyttäytymisestä vanhemman kanssa toimiessaan verraten saman lapsen käyttäytymiseen toimiessaan päiväkotiympäristössä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

7 LUOTETTAVUUDEN JA EETTISYYDEN NÄKÖKULMA

Seuraavaksi tarkastelen tutkimukselleni oleellisia luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmia. Tutkimuskirjallisuuden monimuotoisuus voi olla vaikuttavana tekijänä tarkastellessa tutkimukseni luotettavuutta, koska tässä tutkimuksessa englanninkielisiä aineistoja on paljon verraten

suomenkielisiin aineistoihin. Tällä saattaa olla vaikutuksia tutkimuksellisen tiedon muodostamisessa, koska monet suomalaiset aineistot ovat saaneet pohjatietonsa alkuperäisistä englanninkielisistä aineistoista ja teorioista. Huomioitavaa kuitenkin on, kuinka eroavaisia käsitteet ja niiden määritelmät ovat toisistaan kulttuurillisesti ja kielellisesti (Metsämuuronen, 2015, s. 40). Suomennetut käsitteet ja niiden määritelmät saattavat erota englanninkielisistä käsitteistä hienan. Käsitteiden eroavaisuus vaatii tutkijalta aineistojen tarkastelua monesta näkökulmasta verraten käsitteiden määritelmiä toisiinsa. Toisaalta tutkimuksen, tulokset ja monipuolinen määrittely eri aineistoja hyväksikäyttäen vahvistavat tutkimukseni käsitteiden oikeellisuutta (Metsämuuronen, 2015, s. 41; Hirsijärvi, Remes & Sajavaara, 2007). En näe eroavaisuuksia vaikuttavana tekijänä teoreettiseen viitekehykseen, tutkimustuloksiin tai niiden tulkintaan, koska asettelu ei poista oikeellista tietoa. Monipuoliset aineistot ja ympärimaailmaa tehdyt tutkimukset antavat mahdollisuuden käyttää tutkimuksestani saatavaa tietoa hyvin globaalisti.

Valli ja Aaltola (2015) pitävät joustavuutta luotettavuuden näkökulmasta tukinnan varaisena tekijänä (s. 80), joka näyttäytyy tulkinnallisena tutkimuksessani aineistojen kääntämisen kautta englannin kielestä suomen kieleen. Kuitenkin luotettavuuden näkökulmasta on huomioitavaa tutkijan itseymmärrys, joka on ohjaamassa ja muokkaamassa tutkimustiedon analysointia ja merkitysten ymmärtämistä (Valli & Aaltola, 2015, s. 30–31). Tutkijan itseymmärrys ja kokemukset pohjautuvat myös erilaisten tarkasteluperspektiivien merkitykseen tutkimustiedon analysoinnissa (Metsämuuronen, 2015, s. 37), kuten kirjallisuuskatsauksessani tutkimustiedon sovellettavuus arkeen. Analysoinnissa tulee ottaa huomioon tutkijana tutkijaan vaikuttavat tekijät, jotka määrittävät vanhojen ja uusien aineistojen tulkintaa tutkimusaiheeni näkökulmasta. Aineistojen tulkintaan vaikuttavat tekijät ovat rakentamassa uutta tietoa ja kokonaisuutta, jossa on tarkasteltava kriittisesti tutkijan kokemuksia ja niiden vaikutusta analysoinninprosessiin. Valikoidut tutkimusaineistot ovat asiasisällöltään olleet tutkimukselleni relevantteja, koska tutkimusaineistot sisältävät näkökulmillaan tutkimukseni tutkimuskysymyksen selvittämiseen ja syvällisemmän ymmärtämisen luomiseen oleellisia tekijöitä.

Tutkimusaiheeni voisin kuvailla araksi, koska se koskettaa kaikkia vanhempia lapsineen. Tutkimusaiheeni on myös helppoa havainnoida arjen tilanteissa, joka luo arkuutta aiheen tutkimiselle monitulkintaisuutensa kautta. Syvällisyys ja yhteiskunnallinen merkittävyys tutkimuksellani muun muassa varhaiskasvatuksen kentälle, mutta myös yksityishenkilöiden elämään, sisältää vahvan eettisen kysymyksen (Hirsijärvi, ym., 2007, s. 24). Pohdin, onko tutkimuksestani saatava tutkimustieto eettisesti oikeutettua ja oikein. Tarkastelin eettisyyttä kysymyksen muo-

dossa: ”Onko mahdollista tehdä tällaista tutkimusta loukkaamatta ihmisarvoa tai eriarvoittamatta ketään?” Näen kuitenkin tutkimukseni kirjallisuuskatsauksen kautta, jossa pyrin lisäämään tietoisuutta arasta aiheesta kohdentamalla sitä mihinkään tiettyyn ihmisryhmään. Esimerkiksi vanhempi -käsitteen käyttö sisältää monipuolisen määritelmäkattauksen nyt ja myös myöhempien tutkimusten kannalta. Vanhempi -käsitteen käytöllä mahdollistetaan ihmisarvon, kunnioituksen ja avoimuuden säilyttäminen tutkimusetiikallisesti, joka parantaa tutkimuksen luotettavuutta ja relevanttiutta (Hirsijärvi, ym., 2007, s. 25). Näen myös eettisesti tutkimuksestani saatavan arkaluonteisen tutkimustiedon hyväksyttävänä, koska tutkimukseni pyrkii tuottamaan tietoisuutta kiintymyskäyttäytymisen merkityksestä kiintymyssuhteelle.

Lähteet

- Ainsworth, M. D., Blehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A Psychological Study of the Strange Situation*. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9781315802428>
- Aunola, K., Stattin, H. & Nurmi, J-E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of Adolescence*. 23, 205–222. doi:10.1006/jado.2000.0308
- Bowlby, J. (1997). *Attachment and loss: Volume 1, Attachment* (Pimlico ed.). Pimlico.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- DePasquale, C. & Gunnar, M. (2020). Parental sensitivity and nurturance. *Future Of Children*. 30(2), 53–70.
- Fonagy, P. (2001). *Attachment theory and psychoanalysis*. Other Press.
- Hautamäki, A. (2001). Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Crittenden, P. M., Emde, R., Glaser, D., Hautamäki, A., Kalland, M., Punamäki-Gitai, R., Tamminen, T. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. s. 13–66. WSOY.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. WSOY.
- Loghman, E., Amiri, M., Mohamadlou, M. & Rezapur, R. (2017). Attachment Styles, Parenting Styles, and Depression. *International Journal of Mental Health & Addiction*. 15(3), 1064–1068. DOI 10.1007/s11469-017-9770-y
- Lyons-Ruth, K., Bronfman, E., & Parsons, E. (1999). Atypical attachment in infancy and early childhood among children at developmental risk. IV. Maternal frightened, frightening, or atypical behavior and disorganized infant attachment patterns. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 64(3), 67–96. <https://doi.org/10.1111/1540-5834.00034>

Mortazavizadeh, Z., Göllner, L. & Forstmeier, S. (2022). Emotional competence, attachment, and parenting styles in children and parents. *Psicologia: Reflexão e Crítica*, 35(1), s. 1–12. <https://doi.org/10.1186/s41155-022-00208-0>

Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp.

Paavilainen, P. (2016). Aivojen kehitys ja muovautuvuus. Teoksessa Paavilainen, P. *Toimivat aivot. Kognitiivisen neurotieteen perusteita*. s. 55–68. Edita Publishing Oy.

Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin* [pdf]. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sinkkonen, H-M. & Suhonen, E. (2008). Lapsen kiintymyssuhde ja perheen vuorovaikutus päivähoitoon siirtymisen taustalla. Teoksessa Kontu, E., Suhonen, E., & Halenius, O. *Eriyispedagogiikka ja varhaislapsuus* (3. p.). s. 117–126. Palmenia Helsinki University Press.

Tamminen, T. (2001). Poikkeavat kiintymyssuhteet. Teoksessa Crittenden, P. M., Emde, R., Glaser, D., Hautamäki, A., Kalland, M., Punamäki-Gitai, R., Tamminen, T. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. s. 234–249. WSOY.

Valli, R. & Aaltola, J. (toim.). (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (4. uud. p.). Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, R., & Aarnos, E. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.